

Po volbách.

I.

Zdrželi jsme raději vydání tohoto čísla »Přítomnosti« o jeden den, než abychom krmili své čtenáře falešnými volebními číslicemi a falešnými závěry z nich. To, co o volbách servírovaly denní listy v pondělí, v úterý a ve středu, bylo většinou mluvení do větru. Oposice tvrdila, že vyhrála, vláda, že se udržela, a nebylo si možno zjednat jistotu před vydáním úředních čísel. Zejména s vydáním výsledků ze Slovenska vláda dlouho otálela, jakoby to byla drahá masť; tak dlouhé otálení musilo vyvolat podezření, nejsou-li slovenské výsledky natahovány na Prokrustovo lože, aby aspoň částečně ve prospěch vlády napravily, co Čechy tak pokazily. A fakt je, že Čechy to důkladně pokazily: vládní koalice zůstala v této největší a nejvyspělejší zemi o 410.000 hlasů v minoritě. Na Moravě, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi mají vládní strany většinu proti opozičním: ale většiny v těchto třech zemích nestačí na to, aby vyrovnaly většinu, kterou oposice získala v samotných Čechách. Máme ode dneška tu čest žít pod vládou menšiny.

Koaliční osma se sešla po volbách a prohlásila, že se nic nestalo a že koalice dále bude pokračovat ve svém díle. Toto prohlášení je výplod znamenité tvrdohlavosti. Úředně vydané výsledky voleb dokazují, že se přece jen něco stalo. Obrat nalevo byl obecně očekáván. Byla jen otázka, bude-li tak veliký, aby stačil k porážce vládní koalice. Ukazuje se, že stačí. Sečteme-li v úředně vydaných výsledcích hlasy, které dostaly vládní strany (a připočteme-li k nim hlasy těch místních skupin, které třeba považovat za vládní, jako jsou na př. na Podkarpatské Rusi autonomní sojuz, trudovíci a židovská agrární strana), a postavíme-li proti tomu součet hlasů, který byl odevzdán pro vyložení opoziční strany, docházíme k výsledku, na kterém tvrdohlavost koaliční osmy nemůže nic změnit: vládní strany dostaly o 220 tisíc hlasů méně. Poněvadž většina vládní koalice nedělala více než 160 tisíc hlasů, je více než oprávněn úsudek, že vláda svou většinu ztratila, a že by jí ve sněmovně scházely dva až tři mandáty do poloviny. (Připomínáme, že hlasy těch malých skupin, které se neprohlásily oficiálně pro vládu ani pro opoziční, počítali jsme zvláště a nepřipočítali jsme jich k dobru ani tomu, ani onomu táboru. Tak jsme z opatrnosti na př. nepočítali k opoziční ani skupinu Rosche-Kafka, ač šla do voleb jako opoziční skupina a sama získala 95.000 hlasů. Tyto námi samostatně počítané skupiny dostaly dohromady 270.000 hlasů. Vládní koalice ovšem zde bude zkoušet početní kouzla a bude hledět hlasy těchto skupin si připočítat. I kdyby si je připočítala do sedmi devítin, neměla by většiny. Normálně ovšem nutno tyto hlasy rozdělit rovným dílem mezi opoziční a vládu, čímž poměr mezi oběma se nemění.)

Vládní koalice podobá se komunistům dnes v tom, že čím dále na východ, tím lépe si stojí. V nejvyspělejší

ší zemi ocitla se v tragické menšině, v takové, že ji nedovedly vyrovnat ani většiny z ostatních zemí. Neděláme si žádné iluze: vládní většina bude se snažit výsledek zemských voleb ignorovat; bude je prohlašovat za nepolitické; bude zkoušet všelijaké jiné kumšty. Ale konec konců bude musit uznat, že se přece jen něco stalo, že vláda bez většiny je vláda bez autority a musí učinit místo nějaké vládě jiné. To asi nepůjde bez voleb parlamentních. Socialisté sotva by odhodlali vstoupit do vlády za dnešního rozdělení mandátů, které by občanským stranám dávalo nad nimi převahu. Budou trvat na tom, aby parlamentní volby rozhodly o tom, kolik má mít která strana mandátů. Nepůjdou do vlády do té doby, dokud klerikálové budou mít nad nimi mandátovou převahu, která jim už nepatří.

Otázka jest jen ta, jak dlouho bude trvat, než se koalice odhodlá vyvodit nutné důsledky ze ztráty většiny. Že je dříve nebo později bude musit vyvodit, o tom netřeba pochybovat.

*

Obratme se nyní k jednotlivým stranám.

O agrární straně žádný rozumný člověk nesměl pochybovat, že zůstane největší stranou v republice. Partě dokonce k těm stranám, které mají v těchto volbách nesporný přírůstek hlasů, ač proti parlamentním volbám odpadly tři ročníky voličů. To znamená, že v příští poslanecké sněmovně bude míti ještě o několik mandátů více. Známe všichni dostatečně agrární sebevědomí, které se zakládalo na šestačtyřiceti mandátech, a nehoříme zrovna touhou seznámit se s agrárním sebevědomím, které by se zakládalo snad na padesáti mandátech. Jsme skromní lidé, a stačí nám důkladná ukázka. Zdá se však, že nějakému vzrůstu agrárních mandátů v příští sněmovně nelze se vyhnouti. Budiž nám útěchou, že nově vzrostlé agrární sebevědomí bude se asi musit vyvíjet v podstatně jiných poměrech než byly ty, které nám bylo dáno studovat celé dva roky. Dnešní spojenci neudrželi s agrárníky krok, a tak už sotva zbývá nějaká naděje, že by příštích osmačtyřicet nebo padesát agrárních mandátů mohlo se nerušeně vyvíjet zase v koalici pravice. V příští vládě budou agrárníci musit dělat kompromisy se socialisty.

Nový vzrůst agrárníků nebyl nepředvídan. Předně může býti zařazeno mezi hlavní poznatky naší politiky, že základním kádrem agrárního voličstva je velmi těžko hnouti. Agrární strana značně se liší od ostatních stran: není to jen politická strana, je to také zájmové hospodářské společenství. V každé vesnici mají zemědělci přímý zájem na tom, aby moc agrární strany byla co největší. Znamená to pro ně subvence, meliorace, stavovské pojišťovny, zvýšení cen za zemědělské produkty atd. Je tedy sedlák svým hmotným zájmem přímo vázán k agrární straně, a to je i v politice snad nejpevnější pouto. Mimo to disponuje agrární strana krutými zbraněmi proti vzbouřencům: řekněme jen, že prakticky má v rukou celý zemědělský úvěr. Poněvadž svými hospodářskými a finančními podniky ovládá celý venkov, může vzbouřence ruinit hmotně. Toho všeho je si agrární strana velmi dobře vědoma. V den voleb

prinesl »Venkov« úvodník, ve kterém mluvil o agrární straně jazykem téměř básnickým. Napsal, že »republikánská strana stala se pro zemědělce nutností, nezbytností, jako jí jest životodárné slunce nebo vlahý déšť«, a že »v naší republice spíš a častěji lze zaznamenat přestup od některé náboženské církve ke druhé, nežli odpad od naší strany«. O tom, že agrární strana dovede být pro zemědělce životodárná a vlahá a že odpad od ní se stává pro zemědělce čím dál tím těžší, o tom nemusíme vůbec pochybovat. Musíme tedy všichni počítat s pevným kádrem voličů agrární strany, pevnějším než u jiných stran, kterým by bylo možno otrástit jen za výjimečných okolností. Nebylo by tedy bývalo prozíravé sázet na ztráty republikánské strany. K tomu přistupovaly tři momenty, podle nichž bylo možno prorokovat spíše nějaký vzrůst: 1. je ještě jakési procento sedláků, kteří teprve mohou býti přesvědčeni o nutnosti důsledné stavovské politiky; 2. bylo jisto, že na Slovensku a na Podkarpatské Rusi agrární strana, která tam představuje vládu, nepovede volby v rukavičkách; na východě, mezi méně uvědoměným obyvatelstvem, je energie a trochu násilí stále ještě velkým argumentem; 3. i sama pouhá moc přitahuje, a bylo pravděpodobno, že síla a vliv agrární strany přivábí i v městech řadu lidí, kteří nevědí, kam patří. Zdá se, že z těchto tří momentů hrál ve vzrůstu agrární strany nejmenší roli moment, který jsme uvedli na místě prvním. Zde dokonce by agrární strana udělala nejlépe, kdyby si přiznala trochu nezdaru. Zajisté pozoruhodným zjevem jest, že agrární strana, která ještě dva dny před volbami nechtěla s národními sociály vůbec ani debátovat o prvním místě v Čechách, toto první místo musila právě národním socialistům přepustit. To proto, že v Čechách nemohla proti velkému národně sociálnímu vzrůstu postavit žádný vzrůst vlastní. Pokoušela se sice radovat nad přírůstkem hlasů v městech; jestliže však tento přírůstek skutečně existuje (a podle oficiálních čísel nelze o něm pochybovat) a přes to agrární strana nemůže uvést v Čechách žádný celkový přírůstek, znamená to, že měla úbytky na venkově. V Čechách je tedy situace agrární strany taková, že poněkud roste v městech a poněkud ubývá na venkově; čili že její vliv na indiferentní voličstvo roste, ale vliv na některé vrstvy zemědělské trochu klesá. To jistě není zjev, nad nímž by veskrze stavovsky orientovaní agrární vůdcové by byli ochotni se radovati. Ukazuje to, že úctyhodný krunýř agrární strany přece jen není zcela neproniknutelný. Je možno zároveň vytušit, které to agrární vrstvy zakolísaly: socialisté ubrali agrárikům trochu malozemědělců. To si jistě agrárikové i socialisté velmi dobře zapamatují, a v budoucnosti se povede o malozemědělce plánovitý boj.

V městech je vždy nějaké procento bezcharakterních a kudy kam nevědoucích lidí, kteří sice nemají s prací na poli pranic společného a pro které následkem toho agrární strana nemůže být ani životodárnou jako slunce ani vlahou jako déšť, ale které přitahuje neodolatelně prostý fakt moci. Tito lidé jsou z tohoto důvodu ochotni volit stavovskou stranu toho stavu, s kterým nemají a nebudou mít nic společného. Volí agrární stranu proto, že je to mocná strana. Kromě toho byly tentokrát v městech ještě zbytky fašistů, pro které moc od jakživa byla v politice vrcholem rozumu, nad který už nic nemůže být rozumnějšího. Tyto dvě vrstvy dodaly agrárikům jejich přírůstek v městech.

Na Slovensku a na Podkarpatské Rusi mají agrár-

nici ještě dost příležitosti ke své buditelské stavovské práci, jak tomu říkají. Z východu jsou všechny přírůstky agráriků v těchto volbách. Není pochyby, že to p. ministrovi Hodžovi přidá na vážnosti ve straně. Co zde nezískali svou buditelskou stavovskou prací, to získali tím, že měli prakticky volební aparát v rukou. Na Podkarp. Rusi hlavní služní agitovali pro agrární stranu; na Podkarpatské Rusi a na Slovensku slibovali agrární agitátoři lesy a půdu s takovou lehkostí, jako dříve v těch krajích komunističtí agitátoři brali před volbami lidem míru na boty, které prý po volbách dostanou. Nejsou tedy zisky v těchto končinách nikterak solidní. Také tu vliv agrární strany přitahoval. Zejména statečně si tu pro agrární stranu vedli »die jiddischen Brüder von Podkarpatska Russ«, kteří se obávali, že by na jejich hospody a trafiky přišel soudný den, kdyby nevolili »die Regierungspartei«. Vydali tedy před volbami provolání, ve kterém po bystrém uvážení všech okolností prohlásili ve svém melancholickém žargonu: müssen wir gehen in Weg von unsere Eltern, was Sie haben auch immer auf die Regierungspartei Stimen abgegeben; sagen unsere chechumen in Perik du salst béten zu Gatt in Suleum für der Regierung.

Agrární strana tedy získala nový přírůstek hlasů. Udělá dobře, rozpočítá-li si dobře, získala-li je jako agrární strana nebo jako nejsilnější vládní strana; stalo-li se tak ze síly vlastních řad, nebo bezradností části městské inteligence, sliby, že pozemková reforma na Slovensku bude politicky zprostituována, rozkazem bratra vůdce Gajdy a mohutnou autoritou, kterou mají chechumen in Périk.

*

Druhou vládní stranou, u které i protivníci počítali se vzrůstem, byla národní demokracie. Jenže tady už padla moucha do polévky. Od r. 1920 nemohli se národní demokraté ještě ani z jedné volby upřímně radovat. Ani tyto volby nejsou k tomu dostatečným důvodem, což je patrné už z toho, že »Národní listy« a »Národ«, které vždyzdy notoricky mají vše překonávající vítězoslavný pokřik na krajíčku, tentokrát po volbách více pohovořily o vítězství vládní koalice než o svém.

Jaký je problém národní demokracie? Co je jejich hlavní volební starost? Roku 1925 národní demokracie byla ve volbách krutě poražena; tato jednou reprezentativní strana klesla mezi nejmenší strany, byla voličstvem postavena na roveň živnostníkům, což je jistě neblahý osud pro stranu, která se pokládá za všennárodní. Od té doby jde všechno, často velmi bouřlivě a nevybíravě usilování národní demokracie k tomu, aby odčinila tuto porážku. Pro tento cíl ztrácela důstojnost i rozvahu ve svazku s fašismem, pro tento cíl vedla kampaň proti Masarykovi a vystupovala dva roky v naší politice jako nespolehlivý a neloyální živel. Vše bylo nemilosrdně podřízeno agitaci; strana ochotně snížila i úroveň své inteligence o několik stupňů, poněvadž si od toho slibovala volební zisk. Volební výsledky mohou býti vzhledem k národní demokracii posuzovány jen podle toho, podařilo-li se jí a do jaké míry odčinit porážku z r. 1925. Protože to národní demokracie posuzuje také s tohoto hlediska, promlouval její tisk raději o koalici než o vlastním vítězství. Neboť ať už se národní demokracii podařilo nyní získat osm nebo deset tisíc hlasů, o odčinění porážky před třemi lety se nedá mluvit. Všechno letošní zisk národní demokracie nestačí ani na jeden mandát, národní demokracie dále zůstane jednou z nejmenších stran po boku živnostníků.

To je hubená žeň všech těch kampaní, kterými si národní demokracie odpudila inteligenci v naději, že se jí podaří získat imposantní počet podrážděných českých bařtipánů. »Národ« zvolal den po volbách: »Nade všechno jasno zůstává urbi et orbi věc hlavní: strana národně demokratická je neotřesitelná.« Když už urbi et orbi, a tak jest urbi et orbi jasno, že r. 1925 národní demokracie sama považovala výsledek voleb pro sebe za katastrofální; honosí-li se dnes, že její posice je neotřesitelná, tedy to znamená, že se spokojuje neotřesitelností posice, kterou před třemi lety živě pocítovala za ponižující pro sebe. Ano, porážka národní demokracie z r. 1925 je vskutku neotřesitelná: nepodařilo se jí zvýšit, ale neotřásla jí ani národní demokracie sama a nenapravila ji. Dr. Kramář sám před volbami naladil nejvyšší a nejpisklavější tóny o osvobozenké legendě: ani to nic nepomohlo. Zdá se, že inteligence definitivně už zůstává zatvrzelá k národní demokracii. Jediné zisky, které měla, byly v dělnických okresech mezi žlutým dělnictvem. Snad se najdou v národní demokracii optimisté, kteří tyto zisky budou pokládat za solidní. Ale byl by to nepřipustný optimismus.

—fp.—

POZNÁMKY

Už rostou do nebe.

V Trnavě, jak oznámily »Lidové noviny«, mluvil na volební schůzi p. ministr Hodža mezi jiným také o demisi Englišově takto: »Dali jsme mu padesátihalérovou známku na hřbet a poslali pryč.« Kdyby tohle řekl nějaký obyčejný agrární agitátor, pokládali bychom to za běžné agrární křupanství a více bychom se tím nezabývali. Za co však to máme pokládati u muže vzdělání a významu Hodžova? Prvnímu finančnímu odborníkovi v této zemi nalepili známku na hřbet a poslali ho pryč; prostě proto, že k tomu měli moc: opravdu nemyslí p. ministr Hodža, že muž, který si činí nárok na státnickou pověst, by toho nikdy neměl říci? Švehla by byl nikdy nic takového z úst nevypustil: ostatně rána do Engliše je rána do Švehlovy práce, který několik let Englišovi připravoval cestu do ministerstva financí; byla tedy také Švehlovu odkazu koalici nalepena na hřbet známka, a bylo posláno pryč. Jsou dva druhy politiků: jedni jsou obyčejní agitátoři a straníci, ať už jsou ministři nebo nejsou, ať už mají doktorský titul nebo nemají; druhí jsou více než jen straníci a agitátoři; tajemství vážnosti, kterou si získávají, je v tom, že dovedou dbáti zájmů celku. Zdá se nám, že p. ministr Hodža má velmi na čase, aby se definitivně rozhodl, do které kategorie chce patřit. Patřit do obou kategorií nelze. — Pan senátor Vraný, jak se zdá, podnikl vše, co bylo v jeho moci, aby ještě jednomu ministru byla nalepena známka na hřbet a aby byl poslán pryč. Nedělní »Venkov« z čista jasna přinesl prohlášení, že agrární strana přerušuje všechny styky s ministrem Benešem a že doufá, že Beneš z toho vyvodí důsledky; bylo by prý trapno ho k tomu donucovat. Za důvod uvádí »Venkov«, že »České slovo« ve volební kampani agrárikům nadávalo. Ve volebních kampaních si strany odjakživa nadávaly a budou nadávat; ještě nikdy se nestalo, aby se pro to, co se řekne ve volební kampani, žádala demise nějakého ministra. Pohnutlivé jest, že právě »Venkov« a »Večer«, velcí mistři ve všelikém nadávání, jsou najednou tak pohoršení špatnými způsoby »Českého slova«: je to takové, jako kdyby starý alkoholik pojednou předstíral, že ho obtěžují alkoholové výpary ze sklenice vína u vedlejšího stolu. Je to

ovšem nevážná záminka. Hlavní důvod není nadávání »Českého slova«, nýbrž staré usilování o Benešovu demisi, které je nejpevnější tradicí této koalice. Pro tuto demisi bylo uváděno už mnoho nesmyslných záminek; nic nebrání »Venkovu«, aby uvedlo o jednu nesmyslnou záminku více. Rozkazovací tón »Venkova« je dalším dokladem, že agráníci se chystají už růsti do nebe, a že, nebude-li brzo utvořena nějaká protiváha proti nim, nebude to brzy s nimi, populárně řečeno, k vydržení. Zahraniční ministr republiky má zmizet na jedno dupnutí ústředního agrárního orgánu. Tak daleko přece jen ještě nejsme, to snad šlo s Englišem, ale Beneš je tvrdší oříšek. Agrární strana přece nemůže být na pochybách, že pro takové rozhodnutí musila by si jít hledat většinu do parlamentních voleb a že by ji v nich nenašla. Ačkoliv agrární strana si už dlouho nebezpečně osvojuje formy pouhého diktátu, není poslední výkon »Venkova« asi více než hlučné plácání do vody. Zajímavé jest, že »Venkov« neuvádí, která stranická instituce stojí za tím rázným rozhodnutím proti Benešovi, jež ohlašuje. Pravděpodobně za tím nestojí žádná stranická instituce, a p. Vraný podnikl jednou zase něco na vlastní pěst. — Dva dny po volbách aspoň bylo ve »Venkově« i ve »Večeru« naprosté ticho o tom, že »republikánská strana přerušuje veškerý i společenský styk s vůdci strany nár. socialistické, tedy i s ministrem Benešem.« V »Lidových listech« jsme dokonce pozorovali ten zajímavý zjev, že jejich nedělní úvodník proti Benešovi byl v úterý (kdy ovšem už byly známy výsledky voleb) naložen na bedra osobní odpovědnosti toho žurnalisty, který jej psal. — Ať tak či onak: bez parlamentních voleb koaliční Salome hlavu Benešovu sotva dostane.

Moratorium I. Občanské záložny v Praze.

Po velikých bankovních úpadech (Bohemia, Pozemková banka atd.) došlo r. 1924 k usnesení o bankovních zákonech. I zdálo se, že po tomto zákonodárném zásahu je jistota vkladatelů u bank zaručena, což ve zvýšené míře platilo o peněžních ústavech lidových, o záložnách a spořitelnách. Leč události letošního roku ukázaly, že zvlášt v všech záložnách není vše v pořádku. Dokud zastavily platy jen ústavy menší, jako Košířská záložna, Středostavovská záložna atd., nezbudilo to patřičného ohlasu. Bylo zapotřebí teprve, aby se dostal do krise jeden z nejstarších ústavů pražských, aby veřejnost i kompetentní činitelé pochopili, že je zapotřebí kontrolu a revisi záložnách postavit na jiný základ, nežli je dosud, nemá-li dojít k dalším nepříjemným překvapením. První občanská záložna, která zastavila platy a dostala moratorium, je ústav, jenž se těšil neomezené důvěře vkladatelů a nejlepší pověsti ve veřejnosti. Sebevražda obou vedoucích funkcionářů Dra Štycha a ředitele Svobody byla poplašným signálem. Nyní teprve přichází podrobná revise pomalu na stopu větších ztrát, z nichž některé se datují až i od r. 1922. Tím je podán důkaz, že je zapotřebí řádné, na záložnách nezávislé revisní organizace. Kdyby v minulých letech bylo u I. Občanské záložny řádně a důkladně revidováno, mohla řada ztrát být znemožněna. Zvlášt ztráty z poslední doby, kdy, jak se zdá, i Dr. Štych i řed. Svoboda se stali bezbranným nástrojem některých podvodných individuí (Zeithammer a spol.), kteří z nich vynucovali pro svoje účely stále větší částky, při čemž jejich financování dělo se buď přímo nebo nepřímo přes Pražskou peněžní společnost, kterou k tomu cíli založili a která je nyní v konkursu. Revise v I. Občanské záložně byly sice vykonávány, ale nedostatečně, a pak revisní orgány nemají výkonné moci. Nejhorší však na věci je, že revisní orgány nebyly na záložně nezávislé. Vždyť víme, že řed. Svoboda byl nejen funkcionářem svého ústavu, ale také jedním z funkcionářů revisní jednoty a tak vlastně byl kozel za-

hradníkem. Nelze se proto diviti tomu, že právě řed. Svoboda prý silně agitoval proti projektované osnově peněžní rady, která mimo jiné chtěla zavést státní revizi záložen. Protesty záložen proti této osnově byly odpovědí. Proti osnově o peněžní radě by bylo lze jistě ve věcné diskusi pronést řadu námitek. Leč potřebu, aby byla organisována řádná, nestranná a na záložnách nezávislá kontrola a revise, uzná po smutných zkušenostech posledního týdne jistě, již každý. —t.—

Obchodní politika v koncích.

Časopis »Hospodářský rozhled« podrobil nynější stav naší obchodní politiky oprávněné kritice, ze které citujeme:

»Jsme tedy s naší obchodní politikou v koncích. Od uzákonění zemědělských cel vlečeme za sebou jejich břímě a narážíme na všech stranách, protože nemáme volnost pohybu, naše jednání s obchodně-politickými partnery jsou zatížena, nemáme možnost koncesí, nemůžeme se dohodovati, protože jen chceme, nemajíce co dáti. Letos na jaře skončilo jednání s Německem a bylo od-sunuto na dlouhou dobu — myslelo se, že na podzim, nyní se myslí, že snad po Novém roce... Ale dojde-li k němu, skončí se opět rozbitím, protože obchodně-politická tendence Němců, kteří právě v těchto dnech se dovedli odhodlat k tak skvělému gestu, jako je snížení asi jedné čtvrtiny položek celního sazebníku, se rozhodně rozchází s tendencí naší, jež je krajně ochra-nářská. Rozbilo se jednání o obchodní smlouvu s Jugoslavií, protože za slevu cla na naše textilie nemohli jsme nabídnouti slevu cla na zemědělské produkty pro veto agrární strany. Nebudeme jednat s Ruskem, nezáleží nám na něm. Nezáleží nám prostě na ničem. Máme politické strany, jimž jde o voliče, máme politické vůdce, kteří se smrtelně blamovali a nikdy nedopustí, aby tato blamáž byla veřejně přiznána, naši politiku vedou hospodářští analfabeti a obchodní politika se jim musí přizpůsobit. Máme před sebou vyhlídku na bezesmluvní stav, žijeme v poměrech stále těsnějších, do světa nemůžeme, protože jsme blokováni zemědělskými cly a na druhé straně se chráníme vysokou průmyslovou ochranou. Jsme jedním z nejvíce ochra-nářských států, ochra-nářských v zemědělství i v průmyslu. Nebylo by dobře dnes, kdy se všeobecně ukazuje prstem na ne-ústupnost zemědělců, mlčeti o průmyslu, který je právě tak ne-ústupný jako zemědělství a dovede stejně bezohledně prosadit svoje i na úkor zájmů celku. A přece je docela jasné — a praxe to ukazuje právě nyní po válce ještě zřetelněji, než kdy dříve — že vysoká celní ochrana průmyslová je naprosto zvrá-ceným a neúčinným prostředkem pro udržení nebo povznesení výroby. Jsme v koncích se svojí obchodní politikou. Nedohodli jsme se s Jugoslavií, nedohodli jsme se s Německem a nedo-hodneme se ani s Ruskem, Rumunskem, Bulharskem, nedohod-reme se s nikým z těch, na nichž nám záleží. Možná ale, že sjednáme smlouvu se Španělskem, Čínou a Uruguay, což oficiální tisk označí za veliké vítězství...«

Průkaz způsobilosti a jiné věci.

V těchto dnech přineslo »České Slovo« sloupec o Bos-ňácích; jsou to lidé odkudsi z SHS., asi z velmi chu-dých krajů; všechno své zboží mají složeno v jednom košíku; chodí po ulicích, po poutích, dá se s nimi smlou-vat; proti těmto Bosňákům, kterých není u nás mnoho, a z nichž žádný není bohatý — protože by tohoto živobyti ne-chal — vedou naši obchodníci boj. Vyhrávají to. Úřady staví se proti Bosňákům, právě tak jako proti těm, kteří prodávají ovo-ce na pojízdých krámcích v pražských ulicích. Hostinští ne-dávno bojovali za průkaz způsobilosti, a nyní se živnostenská strana pere s p. Petrovickým, národním demokratem, kdo o to má větší zásluhu. Jednotlivé živnosti vedou mezi sebou ne-ustálé boje o to, které živnosti patří to, které ono. Půjde-li to

tak dále, dočkáme se, že prodávání ředkviček před pražskými hostinci a uzenáři bude vázáno na průkaz způsobilosti, nese-pere-li se do té doby řada odvětví obchodu o to, kdo má právo prodávat ředkvičky. Čteme-li odborné časopisy živnostenské, čteme tam stále: tohle patří nám a ne vám! Cukráři se hádali s kavárníky, mohou-li cukráři prodávat kávu a čaj jako ka-várníci; kavárníci to cukrářům upírají a zase cukráři nechtějí připustit, že by si kavárny pekly samy cukroví. — Uzenáři a j. odbory táhnou proti automatům; hostinští zase protestují proti těm, kteří na výdělek — tak zní termín — vyvaňují. Jsou to namnoze chudé vdovy, které si založily existenci na tom, že vaří obědy pro menší okruh lidí; tyto soukromé jídelny jsou oblíbeny proto, že se dovedou přizpůsobit kapse i chuti strá-vníků; ale hostinští pořádají tažení proti soukromým jídelnám; nežádají-li jejich zrušení, žádají takové podmínky, které tyto soukromé jídelny by silně podvázaly. Přirozeně konsument je vždy ujišťován, že to vše je v jeho zájmu; stát rovněž je uji-šťován, že to je v jeho zájmu. Z jiného oboru: mohli bychom snížit značně náklady na vězeňství, kdyby bylo možno, aby vězňové mohli pracovati v plném rozsahu, výdělečně, a nejen na př. pro potřeby státních úřadů. Ale přijdou řemeslníci: to nejde, aby nám věznice konkurovaly. Často v listech blízkých živnostníkům čteme stížnosti na to, co nás stojí jeden vězeň. Ale lidé blízcí živnostníkům chodí intervenov t, když by ně- která věznice, trestnice, chtěla snížit svoje udržovací náklady tím, že by trestanci svou práci, svými výrobky přispěli k úhra-dě vězničnických nákladů. Podobně průmyslové školy by mohly v lecčems aspoň z části hraditi svoje vydání, kdyby mohly prodávati výrobky ze svých dílen. Mělo by to význam nejen finanční, ale i pedagogický. Ale přijdou živnostníci: tuhle konkurenci nepřipustíme. Nedávno prošla tiskem zpráva, že bu-dou v Praze automaty na cigarety. Bylo by to pohodlné. Ale trafikanti řekli: ne, tuhle konkurenci nepřipustíme! Přirozeně: v zájmu konsumenta! Jednalo se prý o to, aby ti, kteří na uli-cích čerpají 5—20 l benzínu pro auta, měli průkaz způsobilosti. Když byl spor o Bafu, domnívali se političtí živnostníci, že po-padli věc za pravý konec, když začli pochybovati o tom, má-li Bafa průkaz způsobilosti, nebo nějaký podobný papír. Čili: nestačí, že někdo vybudoval továrnu — město, které vyrábí denně desetitisíce bot. To vše je hezké. Ale má Bafa nějaký — papír? Ironie je v tom, že všichni ti, kteří provozují toto malicherné ochra-nářství a cechovnictví, hlásí se (v teorii) k liberalismu s jeho zásadou svobodné souhry, svobodného zá-pasu sil. Žádají však od státu, aby každé živnosti přičkli určitý základ podnikání k výlučné exploitaci. Žádají, aby je stát chrá-nil před konkurencí, aby je chránil na jejich políčky; jsou to živnostenští partikularisti, kteří staví šraňky kolem své živ-nosti, a to jen proto, aby byli chráněni před zdravým účelem konkurence. V. G.

P O L I T I K A

Rudolf Procházka:

Anglická královská rodina.

Davy po celé dny před palácem buckinghamským, davy v uctivém mlčení a s úzkostným napětím ve tvářích při tom strašlivém počasí anglického listopadu. Těm všem lidem opravdu někdo stonal. Král je přece jen ještě něco jiného na těch ostrovech nežli u nás, na pev-nině, kde jej už téměř známe jen z prken kabaretů. Krá-lovství žije v Anglii, a poněvadž Angličani myslí v obra-

zech a představují si instituce jen v lidech, kteří je zastávají, má zde král dosud všecken svůj starý, pro nás již patriarchální, význam a vliv.

Angličtina nemá slov pro pojmy vlast a vlastenectví, musí si je vypůjčovat od Němců a Francouzů, jsou to abstrakta, jež prostému muži neříkají nic. Tomu stačí docela jeho země — his country. Stát, říše, Commonwealth of British Nations — to jsou pouhé značky pro operace učenců a politiků, občan zná vlajku — Union Jack — a korunu. Kterýsi bystrý cizinec řekl nedávno, že britské imperium je mistrovským dílem roztržitosti. Aspoň nám se to tak jeví. Anglie opravdu nemá tvůrců, nebyla vědomě budována, rozrostla, rozplemenila se po celém povrchu zemském, to je vše. Jednotliví dobrodruzi musili jí vnutit Indii, Egypt, Jižní Afriku, nejnověji arabské země. Sektáři, missonáři, námořníci a obchodníci pronikali do všech úhlů světa, usazovali a bili se tam docela na svou pěst. Trvalo to velmi dlouho než ti, co zůstali doma, se o tom dověděli, a ještě déle, nežli se odhodlali něco pro ně udělat. A králové jich nikdy k ničemu takovému nenutili. Žádný Ludvík XIV. a žádný zakladatel dynastie jako Napoleon Bonaparte není v anglických dějinách. Království nestálo zde nikdy nad národem. Angličtí králové byli lidé a nic lidského jim nebylo cizí. Velmi mnoho bylo špatných a velmi mnoho nebylo dokonce ani Angličany, ale ku podivů, jak rychle je vždy ta zvláštní země vsákla, těm silný národ assimiloval. Patřili mu a sloužili, ať rádi či nerádi, ať dovedli či nedovedli.

Koruna je posvátným symbolem veliké rodiny této zdravé a plodné rasy, a král je nositelem koruny. Nežádá se od něho nic jiného, než aby ji nesl co možno důstojně, aby se s ní hodně ukazoval a aby se staral řádně o kontinuitu rodu a tím stálost poměrů. V královské rodině vidí Angličan žít svou starou zemi, může se jí přímo dotýkat, těšit se z její slávy a jejího zdaru, věřit, že je jedna a věčná. Je to tak naivní, měšťácké, sentimentální, jako ženský román, ale je to lidské a dobré, je to anglické. Oddanost královskému domu nemusí se tam rozhodně pěstovat loyálními autory dětských čítanek. Angličan se s ní rodí. Ta radost z nesčíslných postřehů krále, královny, prince waleského i yorského, (třetí syn se nyní jmenuje vévodou z Gloucestru a je tu ještě čtvrtý) princezny Mary (která se provdala za domácího slechtice) a — last not least — malé vnučky královny princezny Alžběty (dcery prince yorského a jeho choti, rovněž z domácího rodu, jednoho z těch několika, co ještě zbyly od dob Shakespearových), reprodukované týdně ve všech situacích velkými obrázkovými časopisy je upřímná. Redakce nezařazují je z povinné úcty, nýbrž proto, že se na ně čtenáři vždy nejraději dívají a nikdy se jimi neunaví.

Je ostatně také, proč je uveřejňovat. Ti lidé stále něco veřejného dělají, a nevím, jestli by nějaký státní zaměstnanec chtěl ochotně převzít tu službu — v níž král Jiří si nyní právě také přivodil své těžké onemocnění. Žádné zahajování parlamentu se neobejde bez přímé účasti královských manželů v celé dvorní výpravě, výročí příměří je národní svátek a úžasná moderní bohoslužba. Král stojí za Anglii před Kenotafem. A Jiří V. se opravdu modlil za ty miliony padlých — nebo k těm milionům, představovaným neznámým pod kamenem? Dvě minuty s obnaženou hlavou, 11. listopadu ve studené mlze Temže s 63 lety. —

K funkci prince waleského patří ukazovat království v dominiích. Jiří ve svém čase obejel všechno, a jeho syn Eduard navštívil je ve svých 32 letech už několikrát. Má v Albertě, na druhém konci Kanady, své rancho, zajede si tam občas. V šesti týdnech je zase zpět. Asi jako když si našinec zajede do Luhačovic. V době, kdy se zjistil vážný ráz nemoci královny, byl ve východní Africe, aby prokázal pozornost říše domorodým potentátům. Díky pokročilé civilisaci těchto končin (v našich dnech) telegram jej ještě stihl dříve, než zapadl do džungle. Několik denních pochodů stačilo k návratu na pobřeží indického oceánu do Daar-es-Salamu, kam mezitím přibyl z Adenu rychlý křižník Entrepise. Za osm dnů dospěje Brindisi. O dva dny později může být v Londýně. Rozsah imperia, jak patrně, nebyl dosud dostižen vývojem techniky. Vzdálenosti nejsou překonány rekordními časy dopravních prostředků. I kdyby tu byly již zařízení vzdušné linie, závisel by přece výsledek závodů se smrtí na náhodě — a hlavně na prodlévání vetřelkyně.

Anglický lid miluje své krále nikoli pro jejich vynikající činy, nýbrž pro jejich docela lidské vlastnosti. Přeje si v nich mítí vzor národní a společenské cnosti. Především však miluje v nich králování samo, ovšem opět nikoli jako ideu, nýbrž jako funkci a projev. Tato rasa, která je snad nejhodněji utvářena pro život pozemský a proto jej také pronikla a Zemi ovládla, je až dětinská ve své úctě ke královské rodině a ve své sympatii se všemi událostmi, radostnými i smutnými, v ní. Angličani nežádají od králů velkých činů, naopak, k těm mají nedůvěru; od Magny Charty hromadí opatření proti moci a velikosti královské, ale to neznamená, že by byli republikáni, že by chtěli co nejméně z krále. Jsou pouze proti jeho vládě. Čím méně bude vládnout, tím více bude kralovat! A zase nesmíme se dát mýlit předpisy konstituce. Král je zbaven moci — jako ústavní činitel, ale jako člověk má takový vliv na události, jaký si dovede opatřit. Viktorie i Eduard jsou toho nedávnými doklady.

Pokud jde o tak zv. politiku Eduardovu, musíme se však varovat druhé krajnosti, velmi populární. Ani on nebyl velkým králem ve smyslu kontinentálním, dokonce ne tragickou osobností, která svou geniálností lámala překážky, přečkala dlouhé ústrky a konečně pronikla přes nepřízeň poměrů a formální omezení. Eduard VII. zapadá přesně do rámce velmi lidských, životu rozumějících anglických králů. Našinec si arci nedovede představit, že by princ mohl umět užívat Paříže a nebýt hloupý. Představuje si jej pouze buď jako světáka nebo jako mučedníka. Eduard VII. jako princ waleský byl světák. Když se pak ukázal jako král skutečným státníkem a diplomatem, byl prohlášen za nešťastného vyhnance a genia, jemuž se padesát let překáželo. Ve skutečnosti Eduard nebyl ani nešťastný, ani geniální, neměl ani ohromných, původních ideí, ani si nepřál nějakého osobního režimu. Měl diplomatický talent a užíval ho příležitostně. Byl v tom amatér. Tenkrát se ještě nescházeli ministři. Scházeli se panovníci, a Eduard zastával tu svědomitě úkoly své vlády a zájmy své země. Neměl démonických plánů protiněmeckých a nechtěl se proslavit. Šlo mu jako všem Angličanům především o dorozumění s Němci, a teprve když to nešlo, o jejich osamocení. Chtěl je učiniti neškodnými, předejítí neštěstí, jež se valilo. To bylo vše. Jednal, jako kterýkoli Angličan na svém místě. Sloužil zemi a byl šťasten, že mohl sloužit jedinečným způsobem. Národ mu to nepočítal za svrchovanou zásluhu, a on sám sobě teprve ne.

NARODNÍ HOSPODÁŘ

Jiří Hejda:

Hospodářské programy politických stran.

IV.

N á r o d n í d e m o k r a c i e .

Československá národní demokracie schválila svůj hospodářsko-sociální program na valném sjezdu strany dne 25. března roku 1919. Byl tedy tento program vypracován krátce po převratě, což musíme mít stále na paměti, jestliže v něm listujeme. Od roku 1919 se poměry u nás značně změnily, co tehdy bylo problémem velmi naléhavým, dnes jím už není, a naopak vynořily se otázky, s nimiž se tehdy ještě nepočítalo. Otázky speciálně československé, ale také otázky obecně-hospodářské, které dnes jsou předmětem úvah právě tak u nás, jako v Německu, Anglii nebo ve Spojených státech. Hospodářsko-sociální program národní demokracie je rozhodně programem nejhloběji založeným, má vědecky podklad a v celku není na něm mnoho co vytýkati. Kde s ním nesouhlasíme nebo kde se odchylujeme, tam nutno hledati příčinu vždy ve vývoji, který byl v prvním desetiletí poválečném daleko rychlejší než kdy jindy, což je zcela přirozený důsledek čtyřleté pasivity veškerého hospodářství za války. Čtyři léta destrukce musela býti nahrazena velmi intenzivní prací konstruktivní, aby bylo nejen vyrovnáno, co se ztratilo, ale aby onen svět, který válku prodělal, dostihl šťastnější země, které na ní v y d ě l a l y .

Nejde tedy v této úvaze o kritiku hospodářského programu národní demokracie. S tou budeme velmi brzo hotovi. Program hned na počátku zavádí pojem hospodářské demokracie — tedy pojem dnes velmi aktuální, jemuž se tehdy snad ani nerozumělo tak, jako dnes, jehož obsah se prohloubil i rozšířil. Ve smyslu hospodářské demokracie řeší se pak celý systém politiky hospodářské i sociální a stanoví program, který není programem liberalismu, jenž je podroben správné kritice, a není také programem socialismu. Blíží se dosti těsně novému programu anglických liberálů, neboť přes uznání své odpovědnosti, jakožto organizačního a mravního principu společenského, navrhuje naprostou smluvní svobodu, která »stává se principem mocných, poněvadž o výsledku rozhoduje moc«, a »nevede vždy k maximu výroby, poněvadž vskutku rozhodují vládcové nad výrobními prostředky«. Proto navrhuje program, »aby každý měl možnost uplatnit své síly k svému rozvoji kulturnímu a hmotnému a tak za svůj osud mohl býti činěn odpovědným. Kde však začíná býti svéodpovědnost a svoboda kořenem vykořisťování a kde nemůže býti jednotlivce činěn za svůj osud odpovědným, musí nastoupiti odpovědnost společnosti a působnost její vrchní vůle a moci«. Tedy vidíme, že se zde uplatňuje proti individualismu princip kolektivismu, zásada regulace ať již státem nebo komunami atd.

Jestliže máme nějaké námitky proti hospodářskému programu národní demokracie, pak je to jedině v tom, že je příliš schematický, je to pouze několik zásad (celkem na desíti stránkách malé osmerky), které bychom rádi viděli propracovány podrobněji. Právi-li se v pro-

Král Jiří jako princ waleský byl velmi vážný a skromný a jeho jedinou vášní bylo námořnictví. Tím se rozhodně v očích svého lidu více proslavil než jeho otec svou diplomacií. Do posledních let se účastnil svou »Britanií« regaty v Cowes. Vynikl také jako hospodář a přestítel dobytka. V kraiovaní byl, jak řečeno, nesmírně svědomitý. Celá, bohatě rozvětvená rodina stála ve službách oficiálních akcí. Každé odhalování pomníků, křty lodi, otevírání silnic vidělo některého člena panovnického domu. Nemocnice, továrny, města a jejich podniky honosily se co chvíli jejich návštěvami. Kolonie a domonie je vitality. Kterýsi radikál dělnické strany interpeloval jednou v dolní sněmovně četné jízdy princů po všech oceánech, drahý luxus na velkých pancéřnicích. Ale bylo mu dokázáno, že se to vyplácí. Britská dominia jsou dnes úplně samostatné státy, které vízí sice k Anglii značné vlastní zájmy, ale kdo ručí za to, že i vlastní zájmy budou vždy dobře pochopeny? Na každý způsob zakořeněné city působí spolehlivěji než měnivé zájmy. Zvláště taková Kanada liší se a vzdaluje se Spojených států severoamerických jen svou tradicí, jejíž nejmocnější složkou je právě loyality ke královskému domu anglickému. A jak by bylo možno ovládat Indii s řadou domorodých knížat a massami zvyklými jen vložené poslušnosti bez lesku císařské koruny, pouhou vládou cizího parlamentu? To jsou ovšem potřeby imperiální, zdálo by se, že širokým vrstvám národa cizí. A jako imperialism, mohl by jim, aspoň těm pokročilým, dělnickým, býti cizí i monarchismus. Ale tak tomu je, že republikánství a protiimperálního »maloangličanství« bylo v Anglii před třiceti a padesáti léty mnohem více než nyní. Labour Party neprojevila až dosud ani deset procent horlivosti v tomto směru, srovnáme-li její politiku s politikou liberální v některých údobích XIX. st. První vládní pokus Mac Donaldův z r. 1924 byl velmi charakteristický. Ale to neznamena, že labouristi by byli jen tak krotcí. Vystřízlivělo se zatím z některých importovaných doktrin nebo vlastních krajností. Žádná anglická strana není dnes již lhostejná k říši v celé její světové mnohotvárnosti, a pokud jde zvláště o republikánství a Labour, prohlašuje strana, že to je rozhodně její poslední starost. V dělnictvu jsou král a království nesporně tak populární jako v kterékoli jiné vrstvě společenské,*) a politicky se nejeví nejmenší překážkou přístupu jeho strany k moci ani samému provedení socialismu. Král Jiří byl ochoten v době konfliktu liberální vlády a dolní sněmovny se sněmovnou horní najmenovat tolik liberálních lordů kolik si Lloyd George přál a když se po volební porážce Baldwinově r. 1924 Labour Party ukázala silnější stranou opozice, povolal bez rozpaků Mac Donalda, ač se mu radily rozmanité konstituční kličky. Princ waleský podporoval v roce uhelní krize stávkující dělnictvo v okrese svého sídla, odpovídaje na výstrahy, že se nestará o politiku, že se stará o bídu. Dělníci bojí se kapitalisticko-fašistických, »protirevolučních« organizací pro případ svého volebního vítězství, bojí se vzepření sněmovny lordů a pokusů o uchvácení armády, bojí se Winstona Churchilla, Birkenheada, Carsona a třeba i Rothermera, ale nebojí se krále. Právě proto se může, jako ostatní, bát o krále.

*) (Generální rada Trade unii přála králi také dobrého uzdravení.)

gramu o dělnictvu, že »pro sevšeobecnění tohoto budoucího kooperativního pracovního poměru jest naléztí formy, které by bez újmy produktivity a podnikavosti činily dělnictvo kolektivně dle pracovního výkonu a míry odpovědnosti účastným výnosu práce«, je to jen krásná věta, sice velmi správná, ale neříkající pranic konkrétního. Neboť oč jde, je právě tato forma, kterou chce program naléztí, forma, kterou hledá hospodařící lidstvo už asi stopadesát let. Program z roku 1919 byl zřejmě pouze jakýmsi nástinem, který měl sloužiti za vodítko zásadové, měl být podkladem pro vybudování důkladného, rozsáhlého, praktického programu hospodářského a sociálního. K tomu však nikdy nedošlo a bohužel, strana, která si dala po převratu tento program, byla by dnes asi uvedena do velkých rozpaků, kdyby měla podati účty, kolik z něho za devět let provedla.

Konfrontujme v několika řádcích program národní demokracie s praxí. Nesledujeme tím žádné politické cíle, neboť se domníváme, že dnes už je každá kritika této strany docela lhostejná — chceme jen ukázati, jak se může politická praxe diametrálně rozcházeti s politickou teorií. V programu se praví (str. 22): »Jelikož národní společenství hospodářské jest včleněno mezi obdobná společenství jiných národů, s nimiž jsme ve styku politickém, kulturním a zvláště hospodářském, nemůže — nechceme-li a nemůžeme-li žiti úplně od ostatních národů odloučeně — naše osnova hospodářská nebrati ohledů na výrobní a sociální organisaci národů jiných.« Tato věta zdála by se říkati v praxi: »Ježto naše národní hospodářství je včleněno v hospodářství evropské a ježto hospodářství evropské je ve stycích s Ruskem, musíme bráti ohledy také na jeho výrobní a sociální organisaci, neboť nemůžeme žiti úplně odloučeně bez ostatních národů. Jistě že to vydržíme bez Ruska, právě tak, jako to vydrží Rusko bez nás — a kdyby ostatní svět nechtěl s Ruskem nic mít, nemusili bychom se o ně také starat. Je jisté, že kdyby Rusko bylo smazáno s povrchu světa, že by naše hospodářství tím neutrpělo ztrátu ani jednoho haléře. Ale protože Rusko se světa není smazáno a protože zejména ostatní státy s tímto Ruskem pěstují čím dále tím intensivnější hospodářské styky, protože zejména naši konkurenti Němci dovedli si zajistit ruský trh se všemi jeho možnostmi — které dnes jistě nejsou příliš velké, ale jejichž budoucnost je nedozírná — tedy z těchto všech důvodů musí naše hospodářství míti zájem o to, aby se v Rusku usadilo alespoň tak pevně, jako hospodářství německé. To konečně u nás už kdekdo pochopil, jenom národní demokracie to pochopit nemůže a nechce.

Hospodářský program národní demokracie kritizuje liberalismus a ukazuje, že tento systém nevede vždy k maximu výroby, poněvadž rozhodují vládcové nad výrobními prostředky. Nevyrábí se v zemi tolik, kolik by bylo možno. Program přímo ukazuje na zhoubnou politiku některých velkopodnikatelů (na př. velkostatků, kartelů), které pracují méně intensivně, nežli pracují podniky menší. To je program. Praxe ukazuje národní demokracii v řadě bojovníků proti kartelovému zákonu, národní demokracie — resp. »Národní Listy« — hájily zoufale cukrovnickou politiku při posledním zvýšení cen cukru, národní demokracie se netají tím, že zastupuje těžký kapitál a víme na příklad z jednání o mzdové požadavky ostravských horníků, že nalezla vždy dosti místa pro rozklady těžařů, ale nikdy pro odpověď horníků.

Národně-demokratický program »nevidí hlavní kořen zla v soukromém vlastnictví, nýbrž především v jeho nespravedlivém rozdělení. K odstranění majetkových protív volí proto cesty, které nepodlounují výrobnosti a blahobytu celku: Hledá tedy nápravu:

a) sespolečenštěním onoho velkého majetku, který jest již zralý, takže může býti společensky lépe spravován, anebo bez újmy výrobnosti, tak zvláště znárodněním lesů, dolů, léčivých zřidel, kterých nemůže jednotlivec hospodářsky ovládnouti, železnic, železářských podniků atd.«

Necht vzpomínáme jakkoli, nemůžeme si vzpomenouti, že by národní demokracie byla kdy podala v parlamentě návrh na znárodnění některých dolů — na příklad Báňské a hutní, nebo České obchodní společnosti. Právě tak si nemůžeme vzpomenouti na podněty národní demokracie ke znárodnění železářských podniků, a přece by to nedalo tak velkou práci, vždyť na příklad ve Škodovce, v Báňské a hutní, v České obchodní, v Českomoravské sedí nejvěrnější přívrženci národní demokracie. Ani Ústřední svaz čsl. průmyslníků, který byl přece vždy věrným sluhou národních demokratů a jeho automobily sloužily při všech volbách až do roztrhání duší této straně, nenavrhl nikdy znárodnění velkých průmyslových podniků, zejména ne podniků textilních. Neučinil tak ani žádný z pánů Bartoňů, kteří přece jako textilníci a při tom zároveň národní demokraté měli takovýto návrh velmi usnadněný.

Zůstalo tedy z celého programu pouze rozdělení a vyvlastnění velkostatků. »Ústavy, spravující peněžní kapitál, buďtež organisátory peněžního hospodářství, ale nikoli vyssavači hospodářské práce.« Vzpomínám si velmi dobře na to, jak se po deflační krizi zmocnily banky obratem ruky celého průmyslu, jehož bankovní dluhy přes noc se ztrojnásobily — ale nevzpomínáme si, že by národní demokracie, jejíž lidé jsou přece vrchními, generálními a ještě generálnějšími řediteli bank, byla kdy, ať již slovem nebo písmem něco řekla o tomto hospodářství. Autor těchto řádek si jenom vzpomíná, že když si jednou dovolil pochybovati o oprávněnosti velkého rozpětí mezi kreditním a debetním úrokem bankovním, byl vedoucím orgánem národní demokracie odmítnut tak rozhořčeně, že si do své smrti již neodvážil pochybovati o tom, že mezi bankami a národní demokracií je více než alliance cordiale.

V programu národní demokracie se praví, že stát »musí svou garancii položit na váhu ve prospěch živnostenského úvěru, musí zvláště dnes při rozdělování surovin ochrániti malopřmyslníka proti vše pohlcujícímu velkokapitálu«. Poněvadž tento vše pohlcující velkokapitál je však národnědemokratický, a živnostnictvo dnes je už organisováno jinde než u národních demokratů, má tím strana značně uspořenu starost, jak rozřešiti konflikt, ke kterému by nutně musilo dojiti. Tuto větu lze tedy dnes pokládati za škrtnutou z programu.

»K veřejnému hájení zájmů dělnictva je třeba dělnických komor«, praví se na str. 33. Pokud se pamatujeme, přichází s myšlenkou dělnických čili spotřebitelských komor jednou za půl roku ministerstvo zásobování, které tím zároveň prokazuje k obecnému překvapení neinformované veřejnosti, že ještě žije. A každý půl roku vyskočí Svaz průmyslníků a v národně-demokratických listech se objeví článek, potírající myšlenku spotřebitelských komor. Je známo, že národní demokracie není vůbec přítelkyní komor. Je to přece ona, která

deset let již zdržuje reformu zákona o obchodních a živnostenských komorách a které patří pochybná zásluha o to, že deset let po převratu máme sice plná ústa demokracie, ale jmenované komory — což ani za Rakouska nebývalo. V tom smyslu se podařilo národní demokracii opravdu se odrakouštit. Bohužel, jinde podobného úspěchu nedosáhla.

ŽIVOT A INSTITUCE

Arne Laurin:

Anonymita novin.

I.

Boje o anonymitu (pro anonymitu a proti anonymitě) v novinách jsou charakteristickým nedorozuměním, které jde ruku v ruce s rozvojem novinářské techniky a s prohlubováním t. zv. »vědy o novinách«. Byly, pravda, takové boje dávno před tím, než se razil termín »vědy o novinách« — od této doby však se na to jde nejen s argumenty citu, ale i s důkladnými polevy novodobé noblesy slovní.

Charakteristické nedorozumění: nikdy nejde o anonymitu jako problém, vždycky jde o anonyma, o anonymního ničemu a o lidi, kteří propůjčují sloupce novin k ničemnostem. Všimněte si toho na př. u nás: co se tu už napsalo článků o anonymitě, podepsaných i nepodepsaných, co tu bylo anket, co polemik — a nikdy nešlo o řešení otázky, mají-li oprávnění anonymní noviny či musí-li být všechno, co se v novinách vytiskne, označeno jménem. Konkrétně šlo o určitá psychotická období, o doby politického znervosnění, kdy se lidé báli vzít svůj orgán do ruky, aby se nepošpinili — ať to byly volební či jiné kampaně, ať šlo o nové lidi na nových místech či o zadání státních dodávek; takový byl a jest vždy tenor všech článků o anonymitě novin: sprostoty se mají podepisovat.

Charakteristické nedorozumění: neboť nejde o sprostoty, nýbrž o to, jak mají být dělány noviny.

Všimněte si dobře, že neexistuje na př. literatura o používání rezavých nožů při chirurgických zákrocích; prostě proto, že se při operacích obyčejně neužívá rezavých nožů. Nebo jinak: představte si profesora chirurgie, který by vykládal budoucím lékařům, že ten, kdo chce užívat špinavých nástrojů, musí za to odpovídat svým jménem! V medicíně to není obvyklé, novinám se to však doporučuje: osobní útoky, prý, mají být podepsány, i když se ostatním příspěvkům povoluje anonymita. A je o tom dokonce i literatura!

Bylo zapotřebí demonstrovat věc na této absurdnosti, aby se vidělo, že se v anketách a debatách o anonymitě směšují věci, které spolu nesouvisí. A že se při tom myslí vždy jen na anonymní sprostoty, je jasno už z obvyklého srovnání: anonymní útok v novinách má stejnou cenu jako anonymní dopis — patří do koše. Ano, aspoň v devětadevadesáti ze sta. Ale což, je-li k anonymnímu dopisu přiloženo, řekněme, deset nových tisícovek?

Je už v podstatě věci, že z tohoto zamotaného přediva je těžko vybrat čistý problém, kdyžž, zejména v našich poměrech, nese každý svůj kus viny na poměrech ve svém osobním poměru k nim. A nikdo, kdo

vidí očima, se nebude namáhat tvrzením, že u nás anonymní noviny nebyly mnohdy pozhánáním. Bude-li tedy tenor těchto vývodů, přes to, pro anonymní noviny, necht není zapomináno, že se tu mluví o řešení zásadní otázky, že jde o základní poučky, ne o výstřelky časové nebo lokální. Jinými slovy, zase z medicíny: nauka o těle lidském musí být demonstrována na zdravém těle, ne na klinickém případě zrůdnosti či organické choroby.

Cíl dobrého novináře je stejný jako cíl každého jiného pracovníka, krejčího, obuvníka, stavitele, uzenáře: dobrý výrobek, dobré noviny. Otázka zní takhle: čeho je třeba, aby noviny byly dobré, aby byly zladěny jako spořádaný orchestr a aby na venek působily jako chór — neboť není pochyb o tom, že se noviny vrátí po oklikách kapitalistické cesty k svému počátku, k posláni udavatele, teploměru veřejného mínění. A jako není možno zarazit stoupání horečky rozbitím teploměru, tak nebude možno jen tak beze všeho zbavit teploměr veřejného mínění některé skutečně potřebné náležitosti jen proto, že někdy, při stavech chorobných, vylétla rtuť příliš vysoko.

Klinický případ — a ještě se netýká podstatné součástky organismu, nýbrž něčeho, co je k novinám přilepeno. Neboť, nezapomínejte, základnou novin není polemika, nýbrž zpravodajství. Nota bene zpravodajství tak neosobní, jak je jen možno. Že to není možno do důsledku (někdy, rozumí se, to není vůbec chtěno), vyplývá z toho, že i zpravodajství musí být vykonáváno lidmi a ne stroji. Ale podmínkou, aspoň formální, zůstává: tak neosobní, jak jen lze.

Tedy: o zprávy jde v první řadě, o fakta, pokud možno holá. Pokud je to možno. Je-li to možno. Všechno ostatní jde v druhé řadě a vyplývá z práva, nabytého právě možností šířit zprávy. V druhé řadě jde především o schopnost novin, být spolutvůrcem veřejného mínění. Jsou, pravda, hlasy, které tvrdí, že veřejné mínění je novinami tvořeno. Není tu místa, aby mohlo být dokazováno, že noviny jsou ukazatelem veřejného mínění, nejvýše jeho spolutvůrcem, že však nikdy nebyly a nemohou být tvůrcem samotným.

Míní-li pak Walter Lippmann (v »Public Opinion«), že noviny jsou soudním dvorem veřejného mínění, ve dne v noci otevřeným, pak tu jde prostě o těžký omyl a ne o zásadní hledisko. Soudní dvůr, obarvený politicky na červeno, na zeleno, na zlato, na černo — pěkná justice a pěkné vyhledávání objektivní pravdy!

Jde v první řadě, nezapomínejte, o zpravodajství a ne o úmyslné vytváření veřejného mínění a ne o souzení! A při anonymním zpravodajství nemohlo být, samozřejmě, myšleno na to, že Lippmannův »soudní dvůr veřejného mínění« může také vystupovat ve funkci nespokojené hubaté prodavačky z Ovocného trhu. Sem, k původnímu posláni novin, ke zpravodajství, je potřeba se vrátit, chceme-li se dobrat odpovědi na otázku, mají-li a mohou-li být noviny anonymní či neanonymní.

Je, už to bylo pověděno, celá literatura o anonymitě novin, neschází tu ani anonymní studie o tom, že noviny nemají být anonymní; ale přesto nelze se v tomto materiálu dohledat definitivní odpovědi na danou otázku, protože, to už bylo pověděno také, téměř všichni autoři si všimají zrůdnosti a nedemonstují na zdravém těle. A nikde, ovšem, nenajdeš, že

anonymita je nutná, pretože patrí k architektúre listu, k »immanentní duši novin«.

Neboť se nemluví o architektúre, nýbrž o tom, že kdosi si v novinách počíná tak, jako když za mládí psal po zdech »Franta je vůl«. Neboť se nemluví o duši novin, nýbrž o tom, že ten a ten list (rozuměj: nepodepsaný autor) napadl kohosi, aby pak odpovědný redaktor odvolal před soudem a v novinách.

Architektura, linie novin: to jsou themata, která by mohla znepokojovala. Ne anonymita. A především ne jen některé její výstřelky.

Ku podivu, touto linií a touto architektúrou novin si nelámu hlavu. Noviny jako celek nejsou nikomu problémem. A zatím je právě tohle problémem: otázka cílů a vědomí o tom, komu sloužím. Všechno ostatní vyplývá z toho. Také anonymita.

»Badische Anilinwerke« jsou světoznámým podnikem, každý jejich produkt má určitou kvalitní hodnotu, má svůj kurs ve světě — a nikoho nenapadne, aby se zeptal, kolik inženýrů pracovalo na tom a onom, jak se jmenovali atd. Nic z toho: jde o produkt z »Badische Anilinwerke«, to stačí, jako to stačilo po léta. V zladěném orchestru je zbytečno vědět, kdo sedí u violoncell a kdo píská na klarinety. Jméno orchestru je legitimace — jde-li, rozumí se, o orchestr, který má jméno kvalitního sboru. Jen v novinách to ten či onen chce mít jinak. A je to, už jsem řekl, nedorozumění. Zapomínají, že anonymita neznamená útěk před odpovědností: Enderlin (ve spise »Begriff und Schutz der Anonymität in der Presse«) vykládá anonymitu jako »právo odpovědného redaktora periodického tiskopisu, že může, přejímaje sám odpovědnost, zamlčetí autora otištěného článku a zachovati redakční tajemství.« **P ř e j í m a j e s á m o d p o v ě d n o s t!** neboť anonymita není totožná s beztrestností, i když znamená průlom do právní zásady, že má být trestán pachatel, a ne jeho náhradník.

O tuto odpovědnost jde — a kdyby společnost dovedla (nemůže-li chytit anonymního ničemu) chytit toho, kdo odpovídá za tón a linii novin, nebylo by třeba studií o anonymitě, které se obírají jen anonymními útoky.

Nejsou to jen ledající lidé, kteří psali, u nás i jinde, proti anonymitě. A nebyly to také jen argumenty ze vzduchu chycené, naopak, najdeš v literatuře doklady, že ti vlasy vstávají na hlavě. Ale přes to: žádná z těchto studií nešla ke kořenům, a místo co by autoři viděli v příznaku právě jen příznak, povýšili jej na chorobu samu. Je to tak, jak v tom proslulo válečné lékařství: na horečku aspirin, ať už vznikla tak či onak; zanícený prst useknout, a jde to bez práce s léčením; »vylít s lázní i dítě«, a je po křiku.

Podíváme se příště na ty argumenty. Na argumenty proti a na argumenty pro. Podaří-li se nám přispěti k ujasnění věci, stačí to.

Edvard Maška:

Stačí křesťanská dobročinnost?

Mnoho se mluví o křesťanské dobročinnosti a křesťanském milosrdenství. Jak vznikly? Mám za to — a myslím, že to je jediné správné vyklad — že v komunismu prvých křesťanů. Prvotní křesťané byli nuceni se skrývat v katakombách a jich víra v blízký příchod Kristův a v jeho tisícileté království je přivedla ke

komunismu. Všechny věci měli společné. Z toho nutně vyplývalo, že i o své nemocné, o své vdovy a sirotky musili společně pečovat. Tenkrát Ježíšův výrok »jedni druhých břemena noste«, který mohl být míněn docela jinak, začal mít charitativní význam. Také Ježíšově výzvě, aby ten, kdo jej chce následovat, prodal statek, peníze rozdál a šel za ním, dlužno rozumět v tom smyslu, že v tomto příkazu jde především o stoupenectví — o touhu následovat, a moment rozdání majetku je podružný. Naproti tomu jsou tu však jeho výroky, jimiž doporučuje dáti i kabát tomu, kdo o sukničce nás prosí a ničeho neodříkati. Jeho přikázání míru začínají slovy »dávejte!«. I zde je však dobročinný moment vedlejší, a na prvním místě je stanovisko ryze náboženské, stanovisko člověka prožívajícího společenství s Bohem tak dokonale, že věci majetkové, státní, národní a třídní jsou mu bez významu. Mír, láska bratrství za otcovství samotného Boha jsou mu tím jediným, co má cenu.

Království boží však dlouho nepřicházelo. Začlo se uvažovat o tom, jak má křesťan žít, aby i když se druhého příchodu Kristova nedočká, měl nárok na posmrtnou blaženost.

Ani největší dogmatik ranného křesťanství nemohl oddisputovat přikázání lásky svého Pána, leč na druhé straně láska k bližnímu při takovém rozrůznění pojetí, jaké tenkrát vzniklo, nebylo prakticky možné. Křesťan této doby nenáviděl pro odlišné dogma více lidí než, s kolika se stačil stýkat; naproti tomu potřeboval předmět, na němž by mohl vykonávat skutky milosrdenství. A tak asi vzniklo almužnictví. Zároveň s ním našli se lidé, kteří uznali psychologickou výhodu toto doporučovat, našli se hříšníci, cítící potřebu obdarovávat, a našly se konečně kasty, které na almužnictví založily svou bídnou existenci. Tato kasta žije podnes a ještě dnes stávají se případy, že bídní lidé schválně ožebračí své anebo cizí dítě, aby pomocí něho mohli sklízet ovoce lidského milosrdenství, projevujícího se a l m u ž n i c t v í m.

Leč milosrdenství i almužnictví nebylo stále ještě tím, co se dnes zove křesťanskou charitou. Stalo se jí teprve, až obě se začalo organisovat. Mezi dárce a obdarovaného vstoupil další činitel, osoba třetí, prostředník. Chtěl-li v návalu náboženského rozecitlivění vykonat boháč nějaký milosrdný skutek, obrátil se o radu na svého domácího kněze, který pak řídil dobročinnost svého příznivce. Vznikla kasta almužníků. Také kláštery, které zprvu měly za účel shromáždit nábožné muže či ženy ke kontemplativnímu soužití, rozhodly se časem podepřít důvod své existence příležitostnou dobročinností. Tak se poznenáhlu almužnictví začlo měnit v organisovanou dobročinnost.

Jedině tam, kde v charitativní činnosti vyskytli se jedinci s hlubokým sociálním cítěním, bylo vytvořeno něco krásného a nadlidsky obětavého, ale jinak v celku byla dobročinnost organisovaná vždy spíše řemeslem a ve vývoji lidstva svou úlohu již dohrála.

Vše, co ve prospěch sociálně slabých jedinců bylo až po dnešní dobu vykonáno, všechny ty vymoženosti na poli sociální péče, jsou světského původu, t. j. nevzaly svůj původ v tom, čemu se běžně říká křesťanská charita. Řekne se, že je to smělé tvrzení, ale stačí, abych uvedl jen dva příklady, aby mi bylo dáno za pravdu. Kdo odstranil robotu a kdo osvobodil otroky? V obou případech stavěly se křesťanské církve silně proti tomu. A stejně bych se mohl ptáti, kdo vytyčil ideály svobody

a lidské dôstojnosti, kdo zavrhl systém dedičného šlechtictví a proklamoval zásady socializmu; kdo vyslovil požadavek zkrátení pracovni doby těžce pracujících a stejných práv každého jednotlivce? Všude se setkáváme s nezájmem křesťanství i s jeho charitou, ba téměř ve všech případech se křesťanství stavělo proti těmto spravedlivým požadavkům lidskosti. Křesťanská charita spokojila se flikováním toho, co mocným a bezohledným tohoto světa se uráčilo rozbít.

Ujasněme si nyní, kterak se vlastně lidé stávají ubožáky. Vše dá se shrnouti ve tři hlavní příčiny:

1. člověk se ubožákem rodí,
2. stává se jím z určité mravní či fysické méněcennosti,
3. je to výsledek utiskovatelské politiky určitých kruhů.

A nyní uvažujme: Co proti tomu podnikalo křesťanství? Co vykonalo, aby uvedené tři hlavní příčiny vzniku ubožáctví byly odstraněny? Ad 1. a ad 2.: křesťanství svým zdůrazňováním chudoby a bestarostnosti vytvořilo pro mnohé z ubožáctví ideál. Umrtvováním těla a nevážností k němu deformovalo lidskou přirozenost a stalo se tak zdrojem různých zvráceností a tudíž i fysické i mravní méněcennosti. A ad 3.? Komu by dnes ještě nebylo známo, že církve ve všech dobách byly služkami mocných a bezohledných? A systém dnešní křesťanské dobročinnosti není nic než přežitek doby feudální. Tenkrát hodný pan hrabě nebo hodná paní kněžna cítili tu a tam potřebu obdarovat své pokorné poddané.

Ve svém referátu o nedávném kongresu církví pro mír, v časopise »Český bratr«, p. dr. Hromádka na adresu církví pronesl tato slova: »Církve nevěřily — to byl jejich hřích, a proto byly služebníky lidí. Proto jejich svědomí se neozývalo při pohledu na krivdy, bezpráví a nespravedlnost páchanou na lidech chudých a ponížených.« Ano, velmi dobře řečeno a zjev krajně potěšitelný, neboť k tomuto přesvědčení přichází i profesor theologické fakulty.

Je velmi snadno křesťanským církvím sebrat dvacet sirotků a pak na ně sbírat příspěvky po kraji a subvence po samosprávných i celostátních úřadech. Ale mnohem riskantnější by pro ně bylo pozvednout svého hlasu proti vykořisťování slabých jedinců, at už jsou černí nebo bílí. Ani v nejspravedlivějším sociálním boji nepozvednou církve svého hlasu proti nespravedlnosti. Nejde o to, rozněcovat ještě více nespokojenost pracujícího lidu, ale o to, jak ohromný vliv mají církve a jak blahodárně by jej mohlo být použito pro blaho lidstva. Církve, hájící sociální spravedlnost, církve, odsuzující násilnickou politiku uchvatitelů, církve, poučující a urovnávající — jak krásný by tu musel být život. Ovšem daleko snažší je přijít k boháčům a chtít po něm stokorunu na sirotky a druhou na kostel, než postaviti se proti němu a zahřmět mu do duše: »Slyšíš, človče! I tvoji dělníci a zaměstnanci jsou lidé. Dej jim možnost slušného života, cti v nich své spolupracovníky, uvědom si, že i oni cítí bolest a dovedou se radovati láskou! Buď jim otcem, třeba přísným, uznáš-li toho potřebu, ale ne vlkem!« — Výsledek těchto slov by sice nebyly stovky, ale nebe by zaplesalo a víra v Boha i v člověka vstoupila by opět do lidských srdcí.

Ale běda! Křesťanská dobročinnost dává raději přednost sirotčincům a chudobincům. A vlivem této falešně pojaté dobročinnosti je i ostatní naše sociální péče, totiž ta, již řádně a cílevědomě provádí stát, stále ještě

tak nedokonalá. Mluvil jsem o tom jednou s panem Baťou. Povídal mi tenkrát: »Jaký to nerozum. Pro slabomyslné hochy, kteří vyrostli v konárnách a sklepích staví se palác za několik milionů. Nechápu, proč takového hochy vytrhávat z prostředí, v němž vyrostli? Proč mu nedat práci u dobytka, když jí rozumí? Proč mu brát prostředí, v němž se cítí doma, a stavět jej někam, kde je proň utrpením ku př. dodržovat předpisovanou čistotu?«

S těmi slovy nelze než souhlasit, obzvláště když uvážíme, kolik zdravých a duševně normálních lidí musí bydlet ve špatných bytech. Tak mi to maně připomíná stesk jednoho krejčovského tovaryše, který si stěžoval, že lépe je těm kriminálíkům v úhledných a čistých vězeňských kobkách, než jemu, poctivci, ve vlhké, tmavé, sklepní dílně.

Dříve než uvedu, jaká by měla být ideální sociální péče i křesťanská dobročinnost, chtěl bych podotknouti, že poukazuje na ubohost toho, co se zve křesťanskou charitou, míním tím všechny křesťanské církve a nikoli, jak se u nás obyčejně vyrozumívá, pouze církev katolickou. A také velmi rád připouštím, že ve všech církvích se vyskytovali a vyskytují jedinci, kteří to se svou dobročinností mysleli doopravdy a kteří na poli sociální péče vykonali obdivuhodná díla. Proto se také mezi katolickými řeholnicemi najdou opravdu milosrdné sestry, na jejichž lásku a obětavost vzpomíná se po celý život. Ale podobné charaktery najdou se i mezi volnými mysliteli a svobodnými zednáři. Ve svém duchu je však křesťanská charita nejen nedokonalá, ale i pochybená. Ba nebál bych se ani prohlásit, že do jisté míry nebezpečná.

Je přece známo, že největší procento zločinců vychází z našich sirotčinců. Kasárnická výchova v sirotčincích mrzačí dětskou duši; nucená zbožnost učí dítě přetvářce; nedostatek lásky není vyvážen dostatkem volnosti a radostnosti, a proto z děcka vyrůstá bezpáteřná bytost bez charakteru. I nejhorší výchova v domácnosti je lepší než výchova v sirotčincích podle dosavadního systému. Ale abych nezůstával jen u našich poměrů a u církve u nás nejrozšířenější, vezmu hned instituci protestantskou, která si vzala dobročinnost za základ své veřejné činnosti. Je to i u nás známá Armáda Spásy.

Jack London ve své knize »Lidé z propasti« podává několika výraznými tahy výstižnou charakteristiku její lidumilné činnosti, když uvádí, kterak převlečen za tuláka, hladov a promrzlý, musel celou noc čekat, aby se ráno dostal na nádvoří této náboženské instituce, a jak dlouho to trvalo a kolika procedurami — výslechy počínaje a modlitbami konče — musel projít, než dostal trochu vodové polévky a kousek chleba. Mohlo by se namítnout, že London nemá pravdu; Licentia poetica. Nuže uvedu některá svá vlastní pozorování.

Před několika lety ukazovala A. S. ve svých shromážděných hlouček svých členů, kteří se rozhodli jít ošetřovat malomocné. Kdyby takovito odvážlivci se vyskytli v některé jiné společnosti, tu by prvou snahou jejího vedení bylo těmto lidem to rozmluvit. Kdyby to nic nepomáhalo, napsala by tato společnost o tom do svých novin článek a poslala by tyto obětavé lidi tam, kam si přejí jít. Ne tak A. S. Ta podnikla s těmito lidmi turné po celém světě a všude ve svých sborech je ukazovala jako osmý div světa. Ovšem, že se při tom dělaly sbírky, řečnilo a zpívalo a pronášela chvála pánu Bohu. A. S. má 15.000 svých sborů po ce-

lém svĕtĕ roztroušených. Počítám-li, že zmínĕní obĕtaví zanicenci potrebujú k návstĕvĕ každĕho sboru i s cestovní dobou jen dva dni (v programu bylo navštívit každý sbor) bude to trvat tak asi sto let, než je všechny navštíví a pak — pak už asi nebudou potřebovat vůbec jít mezi malomocné.

A jiný příklad: Pan dr. Hromádka chválí A. S. v Křesťanské revui a vypočítává, co všechno tato ve svĕtĕ dělá. Má přes 15.000 sborů a stanic, a má přes 181.000 pracovníků. Tyto sbory a tito lidé poskytnou za rok přes 9 milionů noclehů a přes 14 milionů porcí jídla. P. dr. Hromádka uvádí, že patří k poštilostem naší společnosti, že má pro A. S., jen pohrdlivé gesto. Nuže, tužku do ruky a počítejme: 15 tisíc sborů udržovat, to znamená — počítáme-li minimální náklad na roční udržování jednoho sboru 10 tisíc Kč — roční náklad 150 milionů. A dále: 181.000 pracovníků vyžadá si nákladu — počítejme jen 8000 Kč ročně — skorem 1 a půl miliardy. Přířkneme-li nyní noclehům i jídlům stejnou hodnotu a počítáme je jako jednotky náboženského milosrdenství, vyjde nám, že jedno jídlo či nocleh vyžadá si nákladu asi 66 Kč, slovy šedesát šest korun. A to si musíme uvědomit, že mezi porcemi jídel jsou počítány i vodové polívky, o jakých píše London, a noclehy na kavalciích ve společných ložnicích. A nesmíme zapomenout, že mnohý ten ubožák si ten nocleh sám zaplatí a přece pak figuruje jako jednotka ve výkazu. Každá naše obyčejná noclehárna koná stejnou sociální práci, jenže s tím rozdílem, že své výkazy neposílá do světového tisku, nýbrž jenom nadřízeným úřadům.

A. S. cení si ovšem nemĕně svou t. zv. náboženskou činnost. Zamĕstnanci sami prohlašují, že kdyby nevěřili v Boha a nemohli hlásat víru v Nejvyššího, nedávali by lidem jíst a vůbec ničĕho by pro ně nekonali. Rozumím tomu tak, že jenom v í r a v p o s m r t n o u o d m ě n u je k tomu vede. Ať mi někdo dokáže, že je to přesně podle zásad Ježíšových! Zkrátka a dobře, sociální práce A. S. je pro ni jen podružnou záležitostí, hlavní je práce náboženská. Ale pro světový tisk, pro reklamu, paroduje tato sociální činnost na prvním místě. Jaké ty cifry jsou, to jsme si již řekli. A činnost náboženská? Anekdoty? Nevkusná aplikace vojenství? Příšerná hudba? Nechutné řeči krajně neschopných diletantů?

Jsou chudáci, kteří za kondensované mléko a nějaký ten hadřík o Vánocích budou se modlit po armádo-spásovsku a zpívat o beránkovĕ krvi. A nikdo jim neřekne; mĕj přece trochu sebevědomí, človĕče, probuď se ze své ubohosti, zastydí se nad svým počínáním! Užitečnou práci a vírou v sebe více oslavíš pánaboha než těmi ubohými zpĕvy na očích všech lidí! Ne, takto k nim nepromluví nikdo. Spíše jsou padlá děvčata v domovinĕ vedena k tomu, aby projevovala devotní úctu milostivým paním, dobroditelkám ústavu.

Jen jednu věc dovedu u A. S. obdivovat: Její nádhĕrnĕ zorganizovanou tiskovou službu, její methodický kontakt se světovým tiskem, její úspěšnost v dělání reklamy. — — —

Ostatní křesťanské církve mají také svou dobročinnou službu, ale mám za to, že více z důvodů taktických. Je dobře pečovat o své členy i tenkrát, když se stanou sociálně slabými, aby jiná sekta jim jich neodloučila. Tak mají v Curychu katolíci pro děvčata, jež hledají službu, Josefinenheim, a evangelíci zase Mar-

tahaus. Také baptisté mají tam svůj domov a snad i ostatní církve. A musím podotknouti, že tyto domovy jsou mi z celé té křesťanské charity nejsympatičtější. Neboť nezabývají se človĕkem až už klesnul, ale snaží se ho před klesnutím ochránit. To je pravá sociální péče. Je třeba ji jen zbavit stranicky církevního vlivu, řádnĕ organisovat, dostatečně popularisovat, aby i ten nejzapadlejší horal o ní vědĕl, a bude to prvý krůček k ideální dobročinnosti.

Pĕknĕ nám to v tom směru do určité míry ukazuje YMCA. Dává mladým mužům vhodné místnosti ke schůzkám, skýtá jim možnost ušlechtilĕ zábavy a zároveň zařizuje pro ně ve svých domovech čisté byty a umožňuje levné stravování. Na rozdíl od běžného křesťanství pojala do svého programu i péči o hříšné lidské tělo a staví sportovní hřiště, tělocvičny a koupelny. A nic zdarma. Každý ať si zaplatí. Ať se učí vydávat peníze za dobrou věc ochotněji než za věc špatnou a zdraví škodlivou. Ovšem naproti tomu přináší YMCA s sebou celou řadu věcí nežádoucích. Jindy o tom promluví. Proto lituji, že činnosti, kterou u nás provádí YMCA, se již dávno neujal náš Sokol. Snad by to nebylo proti programu sokolskému, kdyby místo pivních místností se v Sokolovnách zřizovaly lidové jídelny pro pracující dorost a do projektů Sokoloven se pojal plán výstavby útulných pokojíčků pro mladé muže bez domova. A umožnit mladým lidem trávit volný čas v klubovně s bohatou čítárnou nebyla by také zlá věc. Aspoň ve větších městech by se to mĕlo podniknout. Proč má cizí kapitál investovat zde těžké miliony, které samozřejmě musí jednou nést svůj užitek, proč stejně dobře nemohl by tyto investice poskytnout národní a hospodářsky dostatečně silný spolek Sokol? Vezměme chvályhodnou činnost YMCA jako poučení a dělejme uvědomĕlou a účelnou sociální péči; tím nejlépe vynikne ubohost křesťanské charity provádĕné podle dosavadního způsobu.

Tím ovšem nechci říci, že by nemohla být ideální křesťanská charita. Podle mého soudu by mĕla vycházet v názoru L. Tolstého: »Nakrmím-li hladového, vykonal jsem krásný skutek; ošatím-li nahého, vykonal jsem ještě krásnější skutek; ale ten nejkrásnější skutek vykonám, jestliže slabého naučím, aby si dovedl pomoci sám«.

To jedinĕ je lidsky důstojná sociální péče a nikoli to obvyklĕ flikaření lidské bídy. Ideální sociální péče mĕla by se nésti tímto trojím směrem:

1. probouzet zdravĕ sociální citĕní v jednotlivcích. Aby o sociálně slabĕ členy svých rodin sami pečovali. Aby byli ochotní i pro cizí něco účinného (ne jen almužnu) podniknout. Ale hlavnĕ, a b y s a m i b y l i silnými a neodvislými.

2. Organisovat racionální sociální péči, tam, kde jiné pomoci již není. Hlavnĕ starobní a invalidní pojištění upravit tak, abychom žebráků nemĕli. A sirotkům svědčí nejlépe ne kasárenská výchova v ústavech, ale zdravá péče v rodinách.

3. Pracovat pro zlepšení společenskĕho řádu na základĕ humanitních ideálů. Dát lidem stejné příležitosti, aby mĕli možnost se rozvinout. Zbavit je útisku a tíživých nejistot zítřků. (Viz všeobecnĕ starobní pojištění v Oslo, kde každá přestárlá osoba, bez rozdílu stavu, má nárok na podporu.)

Bude-li takto pojatou charitu chtít uplatňovat křesťanství, nuž dobrá, ať je to charita křesťanská.

DOBA A LIDÉ

Ludendorffův soumrak.

II.

Obratní chytráci prý nyní Ludendorffovi předhazují, že nemusil se do nešťastné ofensivy pouštět, že postačilo, aby jí pohrozil a při tom aby žádal mír (ovšem na základě dohody a ne diktátu). »Kdybych byl se podle toho řídil,« volá Ludendorff zaníceně, »bylo by to bývalo projevem slabosti, který by zvýšil nepřátelskou neústupnost.« Tato věta ukazuje začarovaný kruh myšlenkový, ve kterém se Ludendorff zoufale motal. Nemohl si v hlavě srovnat, že by německá armáda, která obsadila během války území větší než Německo samé, měla svolit k míru, kterým by se tohoto výboje vzdala. Nechápal, že od vojenského výboje je ještě daleko k politicky zajištěnému teritoriálnímu zisku. Rozhodnutí k jarní ofensivě Ludendorff odůvodňuje takto: »Jen národ vojensky vyčerpaný mohl se dát touto cestou (t. j. hrozit ofensivou a žádat mír). S maršálem nemohli bychom předstoupit před soudnou stolicí dějin jinak než jako nectní zástupci německého národa, kdybychom v zimě 1917/18 dali místo podobným myšlenkám.« Předně oni oba nebyli »zástupci německého národa«. Německý národ měl své zástupce v říšském sněmu, měl vládu s císařem v čele, jejichž poslůšnými orgány v řídném státě mají být vojáci. Postavení Moltke staršího »před dějinami« bylo jednodušší. Vykonával pouze rozkazy svého krále na základě státnické koncepce »Železného kancléře«, který jako hlava vlády byl zodpověden dějinám. Ludendorff ovšem připouští, že vojevůdce musí ve své strategii počítat s politickými činiteli; »proto jsme chtěli, aby vojenská ofensiva byla podporována politickou ofensivou, která by v anglickém lidu propagovala snahy o mír«. Což pak Angličan, který viděl pomoc americkou a krach ponorkové války, mohl pomýšlet na ukončení války v r. 1918, když neměl k tomu chuti v r. 1917? Politickou propagandu proti německou v Anglii zajistil si Ludendorff znamenitě tím, že vyvolal válku s Amerikou. Právě státnické umění vidí ve vojenských akcích prostředek k zajištění určitých politických cílů. Proto plány zajišťující budoucnost a rozkvět státu jsou na dřaděny strategickým plánům, a hlavně plánům operačním, které mohou vést k oslňujícím lokálním úspěchům, politicky bezvýznamným. U Ludendorffa státní zájmy odpovídaly barometrickému tlaku hry vojenských událostí, které měla politika podporovat trpnou propagandou, ne diplomatickými akcemi, které počítají s realitou budoucna státu a s vývojem celého světa. Zásadou Ludendorffovou bylo: čím větší teritoriální úspěch vojenský, tím pyšnější mírové požadavky a větší teritoriální chutě. Ludendorff nazývá plán mírové propagandy v Anglii »velikorysou politickou akcí zahraniční«. To nebyla akce diplomatická, nýbrž propagační úder proti vytrvalosti nepřátelského národa, který politicky měl nicotný vliv na vládní program anglický a proto nemohl vést k diplomatické povolnosti anglické vlády. Ludendorff nepřipouští, že znal špatně anglického občana, nýbrž svaluje všechno na špatnou organizaci této propagandy, která už proto musila být bezvýslednou, »poněvadž ji svěřili Židovi«, jak rozmrzele zdůrazňuje.

I v roce 1918 Ludendorff postavil si omezený operační cíl se silami, které, jak sám věděl, už nevzrostou: poražení anglické armády, když se nepodařilo vyhladovět ponorkovou válkou anglický národ. Úderná skupina, sestavená z 2. a 17. německé armády, měla rozrazit armádu anglickou a francouzskou a armádu anglickou přitisknout k moři a tak přinutit k vzdání. Tuto operaci proti francouzským pomocným akcím měla krýt 18. armáda na levém boku. Ale jak Ludendorff sám doznává, úderná skupina nejen že armádu anglickou nezničila, nýbrž ani ji od armády francouzské neodtrhla. Operace byla špatně vypočtena a založena. Selhala, poněvadž cíle nedosáhla. Ale Ludendorff v obhajování svých plánů nepřišel proto do rozpaků. Šlo prý v prvé řadě o proražení nepřátelské fronty, a zde »každý plán je škodlivý, poněvadž pravidelně prorážíme tam, kde to lokální úspěch dovoluje«; proto, jakmile úderná skupina uvázla, nařídil postup skupině, která kryla křídlo skupiny úderné. 17. armáda vyrazila, získala stejně jako skupina úderná značný kus teritoria, ale také neprorazila. To, co se Ludendorffovi nepodařilo jediným překvapujícím nárazem největších sil, nepokládal za věc ztracenou, jak by se jevila jiným smrtelníkům. »Co nám zbývalo? Vydat se nepříteli na milost a nemilost?« táže se Ludendorff. A poněvadž logika zde je nebezpečnou, utíká se ke gestu. »V čem je velikost vojevůdce?« volá povýšeným hlasem a podle učebnice taktiky vojenských škol energicky odpovídá: »V tom, že vším svým bytím trvá na svém původním rozhodnutí«. To ovšem platí pro velitele podřízeného, který jde i do zkázy, »jak byly zákony kázaly nám«, aby jinde zajistil úspěch, ale ne pro velitele armády, který vidí, že další válčení je jen zbytečným proléváním krve bez naděje na úspěch. Ludendorffovi po prvých dvou neúspěšných ofensivách nešlo, jak tvrdí, o odlákání záloh z anglického křídla tím, že nasadí další útoky v jiných odlehlých místech fronty. Když neprorazil svým břitkým nástrojem náraz, co mohl nyní dělat s nástrojem otupeným? Ludendorffovi nešlo již o vítězství ani o hrdinský postoj: raději zemřít než poražen žít!, nýbrž o oddálení přiznání porážky. Do dalších zcela nesmyslných útoků, které útočící skupiny, jak sám doznává, přiváděly do povážlivých a takticky nebezpečných situací, nevedla ho vojevůdcovská tvrdost a hrdost, nýbrž úzkost hráče. Jak sám připouští, převaha německých sil při remešském útoku byla již ta tam. »Francouzové měli o jeden ročník více než my a v Africe značný reservoir sil. Také rychlost, s jakou se Američané ve Francii vylobovali, mne zneklidňovala.« Ač »německé velení nemohlo již počítat se žádnými posilami«, přec »jsme s maršálem usoudili, že bojeschopnost armády postačí k posledním úkolům«. Jaké to byly úkoly? Defensivní? Ne. Ludendorff, který dávno věděl, že převaha číselná i materiální přechází na stranu Dohody, chce dál útočit, »aby odlákal zálohy z anglické fronty, kde chtěl anglickou armádu potom zničit.« Hlavní věcí bylo, aby organizace a zahájení úderů zachovaly se v tajnosti, »Remešský útok ztroskotal zradou vlastních lidí«. Po těch všech útocích, když při poklesu vlastních sil, frontu alespoň o polovinu původní délky protáhl v nevýhodných křivkách taktických a tím ji učinil mnohem citlivější než byla před zahájením ofensivy, nyní Ludendorff chtěl se s dokonale otupeným nástrojem znovu vrhnout na Angličany ve Flandřích. Ale logika skutečnosti zabránila poslednímu projevu jeho taktické zuřivosti.

vosti. Kedyž začal vagonovať remešskou armádu, aby ji dopravil do Flander, zahájil Foch proti boku pytlavité nemecké teritoriálne kořisti u Remeše známý útok na Soison. V tomto okamžiku podle zákonů dynamických přešla iniciativa k nepříteli, jak doznává Ludendorff, který vynikal tím, že dynamickými zákony sil zásadně pohrdal. »Úkolem politiky bylo ukončit válku, která se vojensky nedala již vyhrát.« Státníci, na které se Ludendorff velitelsky řadu let rozkřikoval, měli nyní dát do pořádku, co on jako vojenský hráč a politický analfabet nadrobil. Vytýkalo se mu prý, že na sebe strhl politické vedení státu. »Neřídil jsem se ctižádostí,« praví Ludendorff rozhořčeně, »nýbrž pocitem odpovědnosti, vida změkčilou politiku Bethmannovu, které se nepodařilo národ sjednotit (energickou politikou byla patrně ta generálská Hoffmannova, když tloukl v Brestu pěstí do stolu). Vrchní velení musilo zasáhnout, aby zabránilo zlým následkům. Nebylo by konalo svou povinnost, kdyby bylo nenaléhalo na to, aby politika pracovala pro vedení války.« S Ludendorffem bylo to jako s čalouníkem, kterému svěříme řízení stavby naší vily proto, poněvadž stavitel nedbá jeho požadavků ohledně záclon a pohovek. Dopadne to ovšem tak, že vila bude skladištěm a výstavou čalounického umění. Kedyž pak část vily se sřítí proto, že čalouník se pletl do stavební konstrukce, nemaje k tomu praktických i teoretických znalostí, čalouník vznešeně prohlásí, aby to nyní dokončil stavitel, poněvadž čalounicky udělal, co jen bylo možné. Nemaje nad sebou pána, Ludendorff ocitl se v katastrofálním postavení, když situace se nedala zvládnout vojensky, ale politika byla vojenství podřízena. Neštěstím Německa bylo, že nemělo státníka, který by zuřivého generála zarazil v jeho bezsmyslých ofensivách, které zdemoralisovaly armádu více, než jakákoliv propaganda spojenecká, které zrevolutionisovaly nemecký národ více než všechny pikle »nadstátních mocností«. Jak může Ludendorff tvrdit, že »základní příčinou porážky byl nedostatek názorové jednoty mezi státníky a vojevůdci«, když sám žádnému státnickému názoru nechťel se podrobit a se státníky, kteří se mu vzpírali, zacházel jako s lokaji? Vzpomeňme jen »výpověď na hodinu«, kterou na ostré zakročení Ludendorffovo dostal Bethmann. Ludendorff dobře cítí, že zde byly vlivy a závislosti, pro které byl slepým, kterým nerozuměl. Ale bůh chraň, aby přiznal, že to byla politika zdravých státních zájmů, pro kterou neměl smysl. Ne. On přišel teprve nyní na pravou příčinu všech svých neúspěchů, které ani jeho politická genialita nemohla zdolat. »Dnes (po desíti letech) dobře vidím, že poměry ve vlasti byly produktem politiky nadstátních mocností, pro které naši vedoucí činitelé volky nevolky pracovali. Německo nesmělo zvítězit!« »Kdybych byl tehdy věděl to, co dnes vím, pak bych byl mnohem hlouběji zasáhl do politiky a nepochybují, že by se mi pak podařilo Německo zachránit.« Ludendorff a s ním nemecký národ stali se obětí velikorysých intrik světového židovského spiknutí. To je poslední these Ludendorffovy obhajoby před stolicí dějin. Knížečku končí památnou větou: »Nadstátní mocnosti použily státních skupin, aby podfaly kořeny nemecké síly, když se jim s pomocí Německa podařilo porazit Rusko!«

Politický závěr: Jakmile západní národové a Rusové prohlédnou, že byli nástroji nadstátních mocností, které i je chtějí podrobit »světovému židovskému panství«, není příčiny, proč by čistokrevný Germán nemohl

se spojit s čistokrevným Francouzem proti svým utlačovatelům světovlády židovsko-jezuitské. Ale veliký politický prorok nechápe ani tentokrát. V první řadě odevta proti sluhům nadstátních mocností, jakmile se je podaří vystrnadit z Německa: opět táž taktika blízkých, hmatatelných cílů s nepromyšlenými důsledky. Je-li to tedy s židovsko-zednářským a jezuitským spiknutím tak zlé, pak při odvetné válce nadstátní mocnosti opět sjednotí celý svět proti útoku čistokrevných Germánů. Lepší by snad bylo založit »protižidovskou internacionálu«. Vyhnat židy ze všech států světa a až nebudou do světového řádu mluvit, vrhnout se na čistokrevné Francouze, kterým pak nikdo nepřijde na pomoc, poněvadž se Židy zmizí ze světa i spravedlnost, pro kterou čistokrevné rasy nemají smysl v běžné lidské představě. Ludendorffova spravedlnost je jiná. Čistokrevný národ je tím svobodnější, čím větší kalibr děl pěstuje a tím spravedlivější, čím větší jde z něho hrůza.

Ludendorff jako vojevůdce a politik podlehl opravdu nadstátním mocnostem. Nebyli to ani Židé, ani zednáři, ani jezuité. Nad Ludendorffem zvítězila logika dějin, pro kterou gesto není činem a povyk moudrostí. A tak Ludendorffovi nezbylo než obhajovat svou prostoduchost pověrou nejsmutnější naivity a nejslušnějšího druhu.

III.

V knížce o »Nadstátních mocnostech« Ludendorff pouze v nejvšeobecnějších rysech uvedl, kdo tyto mocnosti jsou a co způsobily Německu a jeho vůdci Ludendorffovi. Nepověděl však nic bližšího o soustavě, v jaké tyto mocnosti na Německu svou moc projevují, kde mají středisko, vůdce, prostředky, jakých metod užívají. Neuvedl příklady, které existenci a činnost těchto nadstátních mocností dokazují. Podobně jako obvinil Židy, jezuitu a zednáře, mohl obvinit severní šířku a východní délku Německa nebo sluneční skvrny.

V druhé knížce (»Potření svobodného zednářství odhalením jeho tajností«) není nic o válce a také o politice, zato hrůzné líčení, jak dnešní nevinný Germán (čistokrevný) zvolna je omamován jedem židovství, který se mu podává v nejslechetnějších číších. Nejnebezpečnější organizací, která přemílá hrdé Němce na bezkrevné a poslušné otroky židovské světovlády, je řád svobodných zednářů, o jehož zhoubné činnosti nadstátní má prý Ludendorff zdrcující doklady, které prozatím neuvádí a které prý bezpečně uložil v cizině. Současně varuje »hroznou« moc zednářskou, aby jeho spolupracovníky ze řad svobodných zednářů nepronásledovala. Povídačky o »lidství« a »humanitě« jsou židovskými vějičkami. »Lidství« není nic jiného než stádnost, kterou chtějí Židé čistým rasám naočkovat. V zednářství, kam se člověk podívá, tam vidí židovské emblémy, značky, obrazce. Zednářství je budováno na Starém zákoně, Talmudu a kabbale. Nový zákon je jenom rouškou, za kterou se skrývá zednářství před důvěřivými laiky. Jako příklad uvádí Ludendorff, že v hebrejštině slova »světová válka« mají kabbalistická čísla 19 a 14. Proto také světová válka v roce 1914 musila vzplanout. O to prý se už postarali zednáři vraždou sarajevskou a jezuitská nota Berchtoldova Srbsku. Že si ale při tom nadšeně mnuli ruce Moltke mladší a Conrad, o tom Ludendorff ani muk. Výmluvným zednářským znakem pro nižší stupně zednář-

ské dokonalosti je pěticipá hvězda, pro vyšší veličiny zednářské hvězda šesticipá. Obě jsou hvězdy židovské od nejstarších dob. Nyní prý pochopíme, proč sověty si zvolily do státního znaku hvězdu pěticipou. Označují tím nižší stupeň dokonalého státu židovského. Jiným prastarým symbolem židovství je krychle. Proto prý památník, který zdobí místo, kde v Mnichově tekla krev Hackenkreuzlerů, na znamení vítězství židovství má podobu dvojité krychle. Ale ani tennenbergský památník není Židy ušetřen, i tam prý 10 mečů na věži tvoří podobu zednářské koruny. Pravý symbol kříže svatého Ondřeje, který je zednáři často užíván, pochopil prý Ludendorff teprv při skandálním procesu norimberském, kde se ukázalo, že »židovští zvrhlíci německé čisté dívky před znásilněním přivazovali na kříže svatého Ondřeje«. Ženevský červený kříž sestavený z pěti čtverců je také starým symbolem židovským, užívaným v zednářství. A ostatně Ženeva se židovským Svazem národů je známým hnízdem, kam se scházejí nitky židovského panství v Evropě. Velmi významnou skutečností prý je, že dnešní německý ministr zahraničí Stresemann vstoupil k zednářům. Díky zednářské smečce německý národ dnes odvádí každou minutu 5000 marek židovskému americkému kapitálu. A víte, proč je v Americe prohibice? Proto prý je tam nejvíce zednářů (3 miliony), aby se v opici zednářská tajemství nevyzrazovala. Jiným bohaprázdným zednářsko-židovským švindlem je mezinárodní řeč »Framasono«, jinak Esperanto zvaná. Zednářská zástěra není nic jiného, než symbol obřizky.

A tak jako lavina valí se na vás příšerné skutečnosti a hrůzy nemravů podvodného řádu zednářského. Ludendorff popisuje se zevrubnou péčí obřady v různých stupních řádu zednářů, vykládá smysl používaných symbolů a výroků. Svě výklady zakončuje povážlivým tvrzením, které je těžkým a paušálním obviněním zednářů. Němečtí zednáři prý za války udržovali styky s nepřítelem, t. j. zednářskými ložemi i států Dohody, a tím otvírali cesty vyzvědačství. Zednáři jsou prý proto státu a armádě nebezpeční, že rozkazy řádem udělované jsou pro ně světlejší než rozkazy armádní a zákony státní.

Tento výplod rozeslal Ludendorff, jak v připojeném přehledu uvádí, všem státním úřadům, všem veřejným korporacím, spolkům vojenským, civilním, ženským a skautským a všem redakcím. Vybral ovšem jen takové spolky a redakce, kde se setká alespoň s částečným porozuměním, t. j. orientované na politickou pravici.

Místo závěru připojuje ke knížce program své strany. Poněvadž to vydává vlastním nákladem, jde patrně o nový agitační podnik ve prospěch vlastní strany, okořeněný revolverovým výpadem proti řádu zednářů, který nevzdělance a polointelidenta nadchne, získá a »poučí«.

Ludendorff chce Německo silné, veliké (včetně všech menších okolních států), s mravnou a mocnou vládou. Všeobecnou brannou povinnost a válečnou pracovní povinnost oběho pohlaví. Pomstění Versailleského míru. Zničení nadstátní nadvlády nad německým národem. Boj proti židovství, zednářství, jezuitům a marxistům. Boj proti židovskému bankovnímu kapitálu, který si z Německa udělal poplatnou provincii. Boj proti politickému zneužívání náboženství. Armádou, vládou a úřednictvem disponuje hlava státu (president nebo pavnovník). Úředníci, ministři a vojáci jsou pou-

ze hlavě státu zodpovědni. Nezdravý parlamentarism nahradí decentralisovaná »kmenová správa« (starých německých států). Voják a matka budou mít největší politická práva. Židé a jiné rasy nemohou být právoplatnými německými občany. Tajné organizace se zakazují. Víra v Boha je věcí krve a její nalezení spásou národa (Ludendorff, podle posledních zpráv, vystoupil z evangelické církve). Kultura je věcí víry a mravních ideálů, proto její plody: věda a umění musí být okleštěny od všeho cizáctví. Veřejné hospodářství musí být upraveno podle mravních ideálů. Majetek jednotlivce je základem hospodářské soustavy, poněvadž zvyšuje smysl pro právo a produktivnost. Za války veškerý soukromý majetek dává se státu k dispozici. Peněžnictví musí být vybaveno z moci cizáků. Třídní boj se musí odstranit jako židovský výmysl. Řádné odžidovštění přivodí pravou spokojenost pracovníků hlav i rukou.

Přirozené, že tento literární čin politika Ludendorffa dal podnět k desítkám brožur, kde ho řádně cuchají. Wilhelm Fluhrer názorně ukázal, jak povrchně Ludendorff pracoval, jak nedbale prameny vybíral, jak nekriticky používal obskurních a zastaralých pamfletů a že ani nečetl většinu knih a prací o zednářství, které v úvodě vypočítává jako své prameny. Pro vylíčení zednářských obřadů používá dávno známého, IIII roků starého tisku, který je stále na knihkupeckém trhu. »Dokumenty«, které Ludendorff necituje a o kterých tvrdí, že je má »bezpečně ukryty v cizině«, jsou Fluhrerovi velmi podezřelí. Má dojem, že důvěřivý Ludendorff uvázl v síti podvoníka rázu Leo Texila, který odvážil se kdysi dělat bláznů i z papeže. Nebylo by to ostatně nic divného, vzpomeneme-li Ludendorffovu důvěrnou spolupráci s Trebitsch-Lincolnem. Fluhrer ukazuje, oč výše stojí Hindenburg, který v roce 1926 zednářské deputaci prohlásil, že nepochybuje o vlastenectví loží, kterým náleželi jeho otec a děd. Farář a dr. A. Pfannkuche upozorňuje v zevrubné práci, že velikáni, kteří se zasloužili o mohutnost a rozkvět Německa byli právě zednáři jako Goethe, Lessing, Fichte, v. Stein, Fridrich Veliký, Vilém I., Blücher, Hardenberg a jiní a jiní. Za to že zednáři vůbec nebyli: Clemenceau, Foch, Izvolský, Sazonov a Wilson.

IV.

Nazval jsem článek »Ludendorffovým soumrakem«. Poslední dvě práce nejsou však pouze soumrakem jména Ludendorffova. Přízeň davů bývá měnivá. Ale jde zde zřejmě i o soumrak ducha. Obskurní motivy duševního zaměstnání, záliba v ohavném vyjadřování, stihoman (nedávno proběhlo tiskem, že Ludendorff požádal policii o ochranu, poněvadž se dověděl, že zednáři ho »odsoudili k smrti«), nedomyšlené úvahy, pověrečné dohady a prořectví — to svědčí o poruše představ, která ostatně již dříve projevovala se v povážlivém stupni u Ludendorffa, pokud šlo o psychologii i politiku.

Ludendorffovi je 64 let. Jako taktik mohl po sobě zanechat velmi cenná díla vojenská. Ale vojenská ctižádost v něm odumřela. Snad jsou zde i jiné vlivy. Před třemi nebo čtyřmi roky se Ludendorff rozešel se svou prvou manželkou a oženil se znovu s dámou literárně činnou, která si vzala za úkol propracovat Ludendorffův politický program eticky, jak svědčí záhlaví její děl: »Žena a její význam«, »Vzkříšení erotiky«, »Triumf vůle k nesmrtelnosti«, »Božský smysl

lidového (hackenkreuzlerovského) hnutí«, »Všemohúcnosť čistej myšlienky«, »Nemecká víra v Boha« atd. atd.

Povéra je svetovým názorom negramotných. Není proto divu, že dobrý vojak, jakým Ludendorff nesporně byl, politicky zaostalý, vytváří si světový názor z naivní nacionální romantiky, okořeněné obskurní zlobou. Hanobení je něco jiného než obvinění. Ludendorff své odpůrce neobviňuje z konkrétních činů. On pouze paušálně hanobí. Tluče kolem sebe. Ludendorff, o kterém jeho kritické okolí mluvilo jako o »feldwebelu« již za války, zůstal jím i v míru, když se pustil do pořádání politických věcí.

Nadstátní mocnosti (ne ovšem ty, které miní Ludendorff) prokázaly německému národu velikou službu, že ho zbavily samozvaných a neschopných vůdců.

Emmo.

V Ě D A A P R Á C E

Miloš Bloch (Chicago):

Výstava kancelářských zařízení v Chicagu.

V některých odděleních amerických kanceláří se neubráníte dojmu, že jste v čisté tovární dílně. Klapot počítačích, psacích, rozmnožovacích, adresovacích a expedičních strojů splývá v šum, který jsme si u nás zvykli slyšet pouze v továrnách.

Také Malý Oznamovatel zdejších novin jest charakteristický pro vládu stroje v kancelářích:

Účetní

dobrý operatér strojů Borroughs a Elliot Fisher se přijme. Nab. pad zn. »Model XY 1928« do a. t. 1.

Takovýto inserát jest zcela obvyklým každodenním zjevem. Američané se nedívají sentimentálně na to, jak stroj zbavuje tisíce úředníků existence. Poukazují hlavně na to, že lidé které stroj učinil nepotřebnými v jednom odvětví, snadno se uplatní v nových průmyslech, jako jest radio, letectví, mluvící filmy, záhy též televise a pod. Dlužno doznati, že v Americe člověk, který něco umí a jest ochoten přijmouti práci, která se právě nabízí, nemusí mítí takových obav o existenci jako naši vyřazení úředníci. Důvod je nejen ve větší hybnosti zdejšího obchodu, ale i ve větší pružnosti zdejších lidí, kteří si z toho tolik nedělají, jsou-li nuceni zaměnit bílý límec za modrou košili.

Jako každý průmysl, který jest již na vysokém stupni dokonalosti, tak i americký průmysl kancelářských strojů přináší na své výroční výstavě spíše zdokonalení detailů než pronikavé novinky. Ovšem několik novinek jsme přec jen viděli.

Nejzajímavější z nich jest nový psací stroj Varityper, který píše několika různými druhy písma, dělá libovolné mezery mezi písmeny i řádkami a má fíditelnou sílu úderu podle potreby. Pouhým přehozením páčky lze zaměnit písmo stojaté za ležatou kursivu, velké za menší, hustě stlačené za proložené. Použití tohoto stroje v kte-

rémkoli odvětví má veliké výhody. Inženýr může psáti vzorce i zlomky bez připisování perem, v bankách možno aranžovati číslice podle potreby, reklamním cirkulářům lze dáti vábivou úpravu, kterýkoli dopis lze psáti přehledněji a lze stroje toho užívati pro psaní rozličnými jazyky. Hlavní vtip nového stroje spočívá v tom, že písmo není na pákách, nýbrž na svislém válci. Bylo tedy použito pro moderní stroj starého odloženého principu. Důkaz, že i odložená myšlienka se může někdy úspěšně uplatniti.

V oboru psacích strojů jest novinkou též naprosto nehluchý Remington. Dostí se propagují též elektricky poháněné psací stroje, při nichž slabý dotyk na klávesnici způsobí úder elektricky poháněné páky s písmenem. Výhodou těchto strojů jest možnost ještě rychlejšího psaní, zcela stejnoměrný úder a menší námaha písarova. Přenosné psací stroje jsou všeobecně zavedeny; prodávají se za 60 dol. — Na zajímavé zdokonalení resp. doplnění psacího stroje přišla firma Underwood:

Po světě jest mnoho kanceláří, kde se používá psacích strojů stále pro stejnou práci, na př. vyplňování účtů, objednávkových formulářů, a pod. Vkládání těchto formulářů do stroje a rovnání kopií, aby písmo v nich zapadalo do správných sloupců zabírá mnoho času. Firma Underwood předváděla na výstavě psací stroj s předlohou, která přivádí formuláře neustále plynule k tiskacímu válci stroje; formuláře jsou v jednom pásu a jsou navzájem od sebe odděleny perforací, asi tak, jako pás korespondenčních lístků. Jenže v tomto pásu jest naskládáno mnoho set formulářů a příslušné kopie hned pod nimi, takže vše běží do stroje najednou a písar se o nic nemusí starati, jen vždycky pootočí válcem, vloží karton, vyplní formulář a utrhne popsany kus u perforace. Úspora času jest značná.

Stenografovací stroj. Stenotype má takový úspěch, že výrobci nestačí dodávat. Proto se zatím nenamáhají o evropský trh. Jest to strojek, kterým můžete dělati záznamy tak rychle, jako dobrá stenografka, ale má proti stenogramu tu výhodu, že to každý přečte. Se stenografy a stenotypy závodí o přízeň pánů direktorů známé fonografické diktovací stroje.

Američané se stydí počítat bez stroje, jako se stydí chodit pěšky nebo nosit balíčky. Mám podezření, že tuto mentalitu vytvořila propaganda interesovaných továren, propaganda, jejíž ovoce jest více než vydatné. Na výstavě vidíme počítačací a účtovací stroje pro nejrůznější účely, s pohonem ručním i elektrickým.

Viděli jste již stroj, který dovede odpovídati na rozličné otázky, na něž ani člověk by tak dobře neodpověděl?

»Jak to dopadá se zásobami ve skladech?«

»Co nás stojí tento měsíc dělnické platy?,

»Kdo nám ještě nezaplátil splatný účet a kolik peněz máme mezi lidmi? Chcete-li bez dlouhého hledání, sestavování a počítání mítí možnost kdykoli v několika minutách obdržeti odpověď na takové důležité otázky, najmete či koupíte si dva důmyslné stroje a pořídíte si několik tisíc lístků z laciného kartonu. Jedním strojem pícháte do lístků otvory tak, že každá poloha perforace má předem stanovený význam. Na př. rozdělíme lístek

na 12 polí a otvor v prvním poli znamená splatnost v lednu, druhý v únoru atd. Ale kromě toho můžeme mít na lístku perforaci, která znamená výši splatné částky a mnoho jiných kombinací. Stroj perforační jest proveden podle potřebného klíče, takže na něm data píšeme jako na psacím stroji a můžeme bez hlavy lámání býti jisti, že se ta dírka udělá na pravém místě. — Podle stejného klíče jest proveden stroj rozřadovací a počítací. Když tam tedy dáme lístky a zapneme motorek, seřadí se lístky samočinně podle »otázky«, kterou jsme stroji dali nastavením jeho klávesnice. Stroj seřadí lístky, provede součty a zkratka dá nám přesnou odpověď. Jest to vy-
moženost veliká.

Typicky americkým zařízením jsou stroje na podepisování čeků. Mnoho zdejších firem platí zaměstnancům v sobotu čeky místo hotovostí — snad vzhledem k častému přepadání pokladníků. (Před několika dny na př. přepadli čtyři muži v době plné frekvence v nejlepším hotelu Chicaga sekretářku s výplatou, donutili ji vystoupiti do liftu, kde jich nikdo neviděl, vzali si 4600 dolarů a zmizeli beze stopy.) Vidíme nejen stroje na rychlé vypisování čeků, nýbrž i stroje, které podepisují nenapodobitelně asi 4000 čeků za hodinu a dají se tak zamknouti, že jich může používat jen ten, kdo má celou sádku klíčů.

Pěkné je podívání na stroje na otevírání, zalepování a známkování obálek. Došlou poštu hodíte do takové řezačky a již létají dopisy otevřené — 800 dopisů za minutu.

Zalepování dopisů provádějí také hezky rychlé strojky: 750 kusů za minutu. Noviny Chicago Daily Tribune mají takový strojek na páskování a frankování, který prý stál 10.000 dolarů. Na strojní známkování se buď používá známek v kotoučích, nebo tiskacích strojů, jako u nás známý Frankotyp.

Registratury a kartotéky by mohly býti předmětem delšího studia. Systém Kardex přináší jako novinku velice chytrou kombinaci stojaté a Kardexové kartotéky.

V oboru nábytku jsou vedle ohnivzdorných registratur nejzajímavější různé židle. Otázce neunavujícího sezení se věnuje právem veliká pozornost; myslím, ve dnes jsou v tom oboru posledním slovem kovové šroubovací židle na kolečkách, jejichž opěradla lze snadno přizpůsobovati postavě. Že jsou na kolečkách, ušetříte mnoho zbytečného vstávání, obzvláště když máte vše, co potřebujete, pěkně uspořádáno okolo sebe, abyste to dosáhli při malém popovezení. Viděl jsem v kancelářích, jak slečinky, které mají stoly vedle svých šéfů »přijíždějí« na diktát na své židličky, odrazivše se jenom půvabně od svého stolu. — Když mluvíme o těch židlích: Až přijedete do Ameriky, nelekněte se, když s vámi bude ředitelská židle padati. To tady mají ti páni, aby se mohli houpati; ono se to s vámi zastaví, právě když budete přesvědčen, že teď už jste na zemi. To jsou židle pro ředitele, aby mohli snáze dávat nohy na stůl, když přemýšlejí.

NOVÉ KNIHY

»Jak zbohatli a přišli k moci« jest název pozoruhodného spisu vynikajícího něm. národohospodářského spisovatele Morusa, který počal právě vycházeti v »Sešitové knihovně Volné Myšlenky.« Je to kniha o mužích hospodářského života. Morus oceňuje stejně spravedlivě sílu vůle i ducha u těchto velikánů hospodář-

ského života, jako stinné stránky jejich vzestupu. Informuje spravedlivě a objektivně o těch, kdož vtiskují ráz hospodářským dějinám posledního století. John D. Rockefeller, Rotschildové, Alfréd Nobe, John Pierpont, Morgan, Kruppové, Thomas Alva Edison, Henry Ford, Albert Ballin, Lord Leverhulme a Hugo Stinnes defilují v jeho knize. Kniha vychází v třířadových sešitech po Kč 4.—. Sešitů bude asi 10, dílo celé bude mít 22 celostránkové obrázky.

A. Steffen: *Krise v životě umělcův.* Esteticko-filosofická studie o tvoření uměleckého díla a jeho krizích, které umělec v přítomném období prožívá. Přeložila Milada Topičová. — Dílo vychází v 1.100 exemplářích, z nichž 200 číslovaných exemplářů č. 1—50 na ruč. papíře Žandersové vázáno v pergameně, po Kč 85.—, čísla 51—200 tištěna na similibjapanu vázaná v krásném plátně po 35.—, brož. obyčejný výtisk na pěkném knihovém papíře nečíslovaný po Kč 15.—. Nakladatel F. Topič, Praha I., Národní třída 11.

André Gide, *Kongo.* Přeložil A. Horský. Cestopisné knihovny Všemi díly světa sv. 2. Stran 432, cena Kč 58.—, váz. Kč 70.—; nákladem »Pokroku«. Po díle Holitscherově »Neklidná Asie« vychází nyní v téže knihovně cestopis Gidův. »Kongo« je kniha nejen neobyčejně zajímavá, ale i velice důležitá. Jednak svým popisem neznámých krajů střední Afriky, jednak svými sensačními odhaleními o životě tamních domorodců a francouzské koloniální správě, jež ve snaze vyssáti kolonie co nejvíce, neuvažuje o volbě prostředků.

Nové dělnické sociální a nemocenské pojištění s novelou z r. 1928. K tisku upravil Jan Hrabánek, nákladem J. Svátka v Praze XVI., Husova 7, stran 109, cena 9.— Kč. V knize najde čtenář poučení o pojistné povinnosti, organizaci pojištění nemocenského, starobního a invalidního, o dozoru, dávkách pojištění, lékařské službě, o pojistném, o soudnictví pojišťovacím atd., a stane se dobrou pomůckou pro pojištěnce a zaměstnavatele, kteří dělníky zaměstnávají, jakož i pro zaměstnance sociál. pojišťovacích ústavů. Doporučte členstvu ve svých organizacích. Dodá každý knihkupec.

Serií vánočních a novoročních dopisnic Josefa Lady ve prospěch Podpůrného fondu a prázdninové péče při Čs. obci legionářské vydalo nakladatelství »Pokrok«. Ladovy kresby, jednoduché ve své technice, neodolatelné ve svém humoristickém pojetí, vymykají se běžnému typu dopisnic. — Cena serie 5 Kč.

Joža Řepka, II. sjezd čs. vojska na Rusi. Události a dokumenty. Stran 288, cena 21 Kč, nákladem »Pokroku«. — Veřejnosti je známo, že na Sibiři r. 1919 došlo k vážnému konfliktu mezi oficiálním vedením legií a vojskem, reprezentovaným II. sjezdem. Konflikt tento končil internováním sjezdu na Ruském ostrově. Přítomná kniha je vlastně kolektivní prací členů tohoto sjezdu. Přináší mnoho dosud neznámého materiálu a objektivním vylíčením událostí řadí se mezi nejdůležitější knihy, jež pojednávají o ruských legiích.

Georg Meredith, *Generál Ople a Lady Camperová.* Přeložil J. Hruša. Vyšlo jako 55. svazek Dobré Četby, nákladem »Pokroku«. Stran 88, cena 5 Kč. — Povídka, plná humoru, žert, který s domýšlivým ubožákem sehrála žena, vynikající duchem, jež zdeptala jeho pýchu, až je nám starého generála líto.

E. Šimáček a J. Škerdland, *Pohádky Vlasty Buriana.* Díl II. Ilustroval J. Lada. Cena 25 Kč, nákladem »Pokroku«. — Sta dopisů nejmladších čtenářů, adresovaných V. Burianovi, z nichž jeden kniha otiskuje, je nejlepším svědectvím toho, že jde vskutku o pohádky, jež děti rozradostní.

Boj za československou samostatnost. Stručná publikace Jaroslava Papouška, kterou vydal »Orbis«. Pět kapitol, jichž názvy: Přípravy, Organizace a propaganda, Organizace vojska, Diplomatický boj, Vznik českoslov. státu, napovídají obsah, vyčerpávají vše závažné, čím je naše osvobození charakterisováno. Vyšlo jako 6. sv. »Časových otázek«. Kč 6.—.